

28. заседание

Срѣда, 13 юлий 1938 г.

(Открито отъ подпредседателя г. Димитъръ Пешевъ въ 15 ч. и 45 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

Отпуски, разрешени на народнитѣ представители:
Иванъ Багряновъ, Екимъ Топузановъ, Дончо
Узуновъ, Стоянъ Димовъ, Жико Струнджевъ,
Иванъ Халаджовъ, Екимъ Екимовъ и Григоръ
Василевъ 623

Питания:

- 1) отъ народния представителъ Стамо Колчевъ
къмъ министра на финанситѣ относно финан-
ситѣ на държавата въ връзка съ упражненіе
на бюджетитѣ и относно облекчение на дъл-
жницитѣ. (Съобщение и отговоръ) 623
- 2) отъ народния представителъ Димитъръ Стоя-
новъ къмъ председателството на Народното съ-
брание — пита: защо не сѣ поставени на дне-
вентъ редъ законопроектитѣ: 1) за отмиѣние
наредбата-законъ за времененъ надзоръ върху
печата; 2) за отмиѣние наредбата-законъ за
държавния надзоръ върху дружествата и сдру-
женията и 3) за амнистия, и кога мисли да ги по-
стави на дневентъ редъ. (Съобщение) 623
- 3) отъ народния представителъ Ради Найденовъ
къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народ-
ното здраве относно отпущнатитѣ помощи на
семеиствата на 10 души отъ с. Садовецъ, Луко-
витско, които презъ 1912 г. загинали при пото-
пяването на океанския параходъ „Титаникъ“. (Съ-
общение) 624
- 4) отъ народния представителъ Стойнъ Славовъ
къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народ-
ното здраве по съблѣскването на автомобиля на
министра на земедѣлието съ колата на столич-
ния книг. датель Иванъ Куюмджиевъ. (Съоб-
щение) 624
- 5) отъ сѣция къмъ министра на финанситѣ от-
носно унифицирането на данѣцитѣ и редуци-
рането имъ до единъ единственъ справедливъ и
поносимъ данѣкъ. (Съобщение) 624
- 6) отъ народния представителъ Атанасъ Московъ
къмъ председателството на Народното събрание
— пита: защо е забавено до днесъ публикува-
нето на дневницитѣ на Народното събрание.
(Съобщение) 624

Стр.

- 7) отъ народния представителъ Никола Търкала-
новъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи и
народното здраве относно посѣкването на про-
дуктитѣ отъ първа необходимостъ и ролята на
Столичното комисарство. (Съобщение) 624
- 8) отъ народния представителъ Григоръ Василевъ
къмъ министъръ-председателя и министъръ на
външнитѣ работи и на изповѣданията относно
външната политика на България. (Съобщение) 624
- 9) отъ народния представителъ д-ръ Никола Сака-
ровъ къмъ министра на войната по приложени-
ето на наредбата-законъ за подпомагане постра-
далитѣ отъ войнитѣ. (Съобщение) 637
- 10) отъ народния представителъ Иванъ Бояджиевъ
къмъ министра на финанситѣ относно прилага-
нето на чл. 6, ал. IV, отъ наредбата-законъ за
данѣка върху приходитѣ. (Съобщение) 642

Законопроекти:

- 1) за отмиѣние чл. 7 отъ наредбата-законъ отъ
23. VI. 1937 г., за освобождаване отъ наказания
за престѣпни деяния, извършени до 16 юний
1937 г. (Предложение на народния представи-
тель В. Чобановъ) (Съобщение) 624
- 2) за ограничаване компетентността на мюфтий-
скитѣ сѣдилища. (Първо четене — продълже-
ние разискванията) 637
- 3) за печата. (Съобщение) 642

Тронно слово. Избиране депутация за поднасяне на Н.
В. Царя отговора на тронното слово отъ народ-
нитѣ представители: Еню Клянтевъ, Деню Ге-
оргиевъ, Иванъ Поповъ, Христо Геренкъвли-
евъ, Атанасъ Каишевъ, Никола Търкалановъ,
Таско Стоилковъ, Никола Василевъ, Димитъръ
Савовъ, Стефанъ Станевъ, Екимъ Екимовъ, Ге-
орги Миковъ, Никола Контевъ и Константинъ
Величковъ. 637

Дневентъ редъ за следващото заседание 644

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Пенеже при-
сѣствуватъ нужното число народни представители, обя-
вявамъ заседанието за открито.

(Отъ 157 народни представители присѣствуватъ 146,
отсѣствуватъ 11, а именно: г. г. Велизаръ Христовъ Ба-
гаровъ, Димитъръ Марковъ Василевъ, Дончо Димовъ Узу-
новъ, Екимъ Александровъ Екимовъ, Екимъ Христовъ То-
пузановъ, Жико Петровъ Струнджевъ, Иванъ Димитровъ
Халаджовъ, Иванъ Ивановъ Багряновъ, Никола Гочевъ
Николовъ, Никола Пановъ Ивановъ и Стоянъ Николовъ
Димовъ)

Имамъ да направя следнитѣ съобщения:

Председателството е разрешило отпуски на следнитѣ
г. г. народни представители:

на г. Иванъ Багряновъ — 2 дни, за 13 и 14 юлий т. г.;
на г. Екимъ Топузановъ — 1 день, за 13 юлий т. г.;
на г. Дончо Узуновъ — 1 день, за 13 юлий т. г.;
на г. Стоянъ Димовъ — 3 дни, за 13, 14 и 15 юлий т. г.;
на г. Жико Струнджевъ — 3 дни, за 13, 14 и 15 юлий т. г.;
на г. Иванъ Халаджовъ — 2 дни, за 13 и 14 юлий т. г.;
на г. Екимъ Екимовъ — 1 день, за 13 юлий т. г.;
на г. Григоръ Василевъ — 1 день, за 7 юлий т. г.

Постѣпили сѣ следнитѣ питання:

Отъ народния представителъ г. Стамо Колчевъ къмъ
г. министра на финанситѣ относно финанситѣ на държа-
вата въ връзка съ упражненіе на бюджетитѣ и какво е
становището на правителството по въпроса за облекчени-
ето на длъжницитѣ, въ връзка съ кредита въ страната.

Отъ народния представителъ г. Димитъръ Стояновъ
къмъ г. председателя на Народното събрание, съ което

пита защо досега не са поставени на дневен ред а) законопроектът за отмяне на наредбата-закон за временно контрол върху печата; б) законопроектът за отмяне на наредбата-закон за държавния контрол върху дружествата и сдруженията и в) законопроектът за амнистия и второ, мисли ли председателят да ги постави на дневен ред в тая сесия и кога?

От народния представител г. Ради Найденов към г. министъра на вътрешните работи относно отпуснатите помощи на семействата на 10 души от с. Садовец, лувитско, които през 1912 г. загинаха при потопяването на океанския параход „Титаник“.

От народния представител г. Стойно Славов към г. министъра на вътрешните работи и народното здраве по съблскването на автомобила на министъра на земеделието с колата на столичния книгоиздател Иван Куюмджиев.

От същия народен представител към г. министъра на финансите относно унифицирането на данъците и редуцирането им до един единствен справедлив и поносим данък.

От народния представител г. Атанас Москов към г. председателя на Народното събрание, с което пита, защо е забавено до днес публикуването на дневниците на Народното събрание.

От народния представител г. Никола Търкаланов към г. министъра на вътрешните работи относно прескпването на продуктите от първа необходимост и ролята на Столичното комисарство.

От народния представител г. Григор Василев към г. министър-председателя и министър на външните работи относно външната политика на България.

Постъпило е частно законодателно предложение, подписано от нужното число народни представители, за отмяне чл. 7 от наредбата-закон от 23. VI. 1937 г. за освобождаване от наказания за престъпни деяния, извършени до 16 юни 1937 г. (Вж. прил. Т. I, № 21)

Питанията ще бъдат изпратени на г. г. министрите, за да отговорят, а частното законодателно предложение ще бъде отпечатано и раздадено на г. г. народните представители.

К. Крачанов: Г. председателю! По въпроса за цената на розовия цвят са подадени две питання. Първото питане е подадено преди месец и половина. Аз моля да ми се съобщи кога смът уважаемият министър на земеделието да отговори на тези питання, защото цветето, вече месец стана какъ и обрано, изварено и розовото масло е прибрано въ каситъ на Земедьлската банка. Смътам, че крайно време е г. министърът на земеделието и държавният имоти да удостои съ внимание Народното събрание и да отговори на тия питання.

Председателстващ Д. Пешев: Председателството ще направи нужното, за да бъде отговорено на питането Ви.

Министър К. Гунев: Г. председателю! Готов съм да отговоря на питането на г. Стамо Колчев.

Петко Стоянов: Г. председателю! Аз съм подаль интерпелация по стопанското положение на страната и по въпроса за задълженията преди повече от един месец. Нито един от г. г. министрите не благоволява да ми отговори. Моля Ви, кажете, кои са причините за това?

Председателстващ Д. Пешев: Г. Стоянов! Вие знаете, че Вашето запитване е било отложено на 28 юни с вота на Събрането. Така че въпросът съ него е ликвидирал поне временно.

Петко Стоянов: Вие сте въ грѣшка, г. председателю, затова защото Народното събрание въ това заседание е решило г. министърът да отговори на мое запитване, когато ще отговаря по дебатите по отговора на тронното слово. Г. министърът не взема участие въ тия дебати и, следователно, това решение на Народното събрание остана безпредметно. И понеже по правилника за вътрешния ред редовно съм подаль своето запитване, аз моля то да се сложи на дневен ред.

Председателстващ Д. Пешев: Председателството си взема бележка.

Д. Търкаланов: Г. министърът на финансите сега ще прави изложение. По въпроса за задълженията той не може сега да говори, преди да е развита интерпелацията на г. Петко Стоянов.

Председателстващ Д. Пешев: Г-да! Понеже г. министърът на финансите е готов да отговори на питането на г. Стамо Колчев, давам думата на г. Колчев да прочете своето питане.

Д. Търкаланов: Г. министърът на финансите да заяви, кога ще отговори на запитването на г. Петко Стоянов.

С. Колчев: (Отъ трибуната) (Чете) „До г. министъра на финансите. Питане от народния представител Стамо Колчев.“

Господине министре,

Много от говорившите народни представители изтъкнаха, че наследеният от Васъ дефицитът от около милиард и половина е изплатен; че държавният бюджет е уравновесен; че кредитът на държавата, като контрагент, е възстановен, вследствие на което при всички нейни доставки се оферират по-износни цени; че чиновници и пенсионери получават най-редовно своите заплати и пенсии; че отделили много средства за извънредни нужди на държавата, без да сключват външни заеми; че дадохте стотици милиони за обществени строежи и помогнахте да се парира безработицата; че предприемачи и доставчици не са принудени да чакат съ години за своите вземания и да ги отстъпват на трети лица съ голъми за тях загуби.

Други г. г. народни представители, затваряйки си считат предъ цифрите и фактите, отричаха нѣкои отъ тях.

Нѣкои отъ г. г. народните представители зададоха въпроси, на които Вие не сте отговорили.

Моля, ако намирате, че това е въ интереса на държавата и Вашата финансова политика, да дадете предъ г. г. народните представители подробни и пълни отвлѣтления по:

1. Финансите на държавата въ връзка съ упражнене на бюджетите.
2. Облекченията на длъжниците и Вашето становище въ връзка съ кредита въ страната“.

Председателстващ Д. Пешев: Има думата г. министърът на финансите.

Министър К. Гунев: (Заема трибуната, посрещнатъ съ ръкоплѣскания)

Г. Колчев и г. г. народни представители! Когато поехме управлението на страната — а това бѣше на 23 ноември 1935 г. — заварихме въ упражнене бюджета за 1935 г. гласуванъ първоначално въ размѣръ на 5.695.000.000 л. и допълнително една сума надъ 200.000.000 л., или всичко въ размѣръ на 5.951.000.000 л. Тоя бюджетъ е билъ съставенъ книжно, като уравновесенъ — колкото приходи, толкова и разходи. Но понеже въ сѣщностъ предвиденията по приходите не са отговаряли на разходите, които са били повече, а въ момента, когато се е гласувалъ бюджетътъ, не са могли да намѣрятъ срѣдства, за да го уравновесятъ, намѣрили най-лесния колай: надули нѣкои пера на приходния бюджетъ и по този начинъ представили прилично единъ уравновесенъ бюджетъ.

Какво положение се пороци веднага следъ това? Щомъ като презъ течъние на годината, когато се е гласувалъ бюджетътъ, не са намѣрили срѣдства да го уравновесятъ, явява се изведнажъ къмъ края на годината единъ грамаденъ, неимоверно голъмъ дефицитъ, лесно обяснимъ. Предвидени разходи, харчатъ пари, поематъ ангажменти, а приходи не постѣпватъ въ размѣра, който е предвиденъ — естествено, явява се дефицитъ изведнажъ и то въ голъмъ размѣръ, толкова повече, че всички предшествувачи бюджети отъ 1929 г. насамъ непрекъснато бѣха свършвали съ дефицити. И когато ние поехме управлението, попаднахме на следното положение: заварваме единъ грамаденъ дефицитъ отъ 1.450.000.000 л. А, както обяснихъ, поехме управлението въ края на годината и, следователно, на менъ предстоеше задачата да правя бюджетъ за новата година. Моятъ предшесъзеникъ г. Рясковъ бѣше започналъ подготовителната работа. Той бѣше подпомогнатъ и отъ сегашния председател на Камарата г. Стойчо Мошановъ, който бѣше временно управляващъ Министерството на финансите. Но тѣ бѣха въ началото на работата.

Азъ разполагахъ съ много малко време, но трѣбваше неминуемо да ликвидирамъ съ този дефицитъ, защото той, г. г. народни представители, несъмнено гнетѣше страната. За васъ не е тайна, че по онова време не се плащаха заплати, не се плащаха надници, не се плащаха платежни заповѣди. Известно ви е тоже около тия платежни заповѣди какви работи се разиграваха: хора, посрѣдници и ходатаи, зайкодъжии, както и всевъзможни политически ходатаи, искаха да се изпревари плащането на тази

или онази платежна заповѣд, а друга да остане по-назадъ. Разбира се, всичко това не ставаше безъ заплащане, доколкото сведенията ми се простиратъ. Това положение несъмнено обезвѣряваше хората, създаваше недовѣрие къмъ държавата, то я дискредитираше. Изпаднахме до положение, щото държавните доставчици, които обикновено вземаха кредити отъ банки, за да изпълнятъ своите доставки, да не могатъ да ги изпълнятъ и да не могатъ да изкаратъ една законна печалба, за да могатъ да преживѣятъ. Тия хора, които хранѣха армията, които набавяха хранителни продукти за нея, вмѣсто да получаватъ веднага паритъ си, не имъ се плащаше, и следъ 9, 10, 12 месеца се стигна до тамъ, че вмѣсто пари, да имъ се даватъ бонове, които не струваха дори 50% отъ номиналната имъ стойностъ. Съ тия бонове, които получиха срещу вземането си, ги накараха да плащатъ на банкитъ и не можаха да платятъ нито половината отъ дълга си. Считамъ, че никой, който мисли за тая страна, не може да допусне да продължава това положение. То трѣбваше да се прекрати. И затуй азъ си сложихъ, като първа задача, съ всички срѣдства да ликвидирамъ преди всичко съ тоя дефицитъ. Толкова повече, че при наличността на единъ такъвъ дефицитъ текущите срѣдства не отиваха да покриватъ текущите разходи, а отиваха винаги да покриватъ стари вземания, а за текущи разходи пари не оставаха. На това положение трѣбваше на всѣка цена да се тури край.

Какъ ликвидирахъ тоя дефицитъ? Ликвидирането на единъ дефицитъ, г. г. народни представители, не става съ магическа прѣчка. Срѣдства трѣбваше да се намѣрятъ на всѣка цена. Какво направихме? Моите предшественици бѣха водили преговори съ Финансовия комитетъ да ни разреши на два пѣти да сконтираме съкровищни бонове въ Народната банка отъ по 300 милиона лева, или всичко за 600 милиона лева. Казвамъ, че е искано разрешение отъ Финансовия комитетъ, защото по силата на закона за стабилизационния заемъ, законътъ за Българската народна банка не може да бѣде измѣняванъ безъ съгласието на Финансовия комитетъ. Това е задължение, постои съ законъ отъ Народното събрание. А въ закона за Народната банка има ограничителни правила за сумитъ, които държавата може да тегли като кредити отъ Народната банка. Държавата не може да бърка безконтролно въ касата на банката. Това е съ две думи постановлението на закона. И затуй, когато поискахме да ликвидираме дефицита, трѣбваше да намѣримъ срѣдства. Между другото се отнесохме до Финансовия комитетъ.

Н. Атанасовъ: Съ други думи — чужденците станаха господари на банката.

Министъръ К. Гуневъ: Финансовиятъ комитетъ, който държи за здравяването на нашата страна, правѣше смѣтка да даде толкова пари, безъ да повлияе и за една политика на инфляция. Щащото при инфляция ние веднага ще ударимъ български левъ, ще съборимъ лева. За мене инфляцията е кражба. При инфляцията ние обираме населението, просто го крадемъ. Инфляцията е, която създава девалвацията. Въ Франция, следъ като изпитаха сладостта на девалвацията, следъ първия периодъ на инфляцията, създадоха поговорката: „dévaleur c'est voler“ — който девалвира, той краде, обира населението. Затуй ние не можехме безконтролно да взимаме пари отъ Народната банка и да въртимъ машинката за банкноти. Получихме максимума, който Финансовиятъ комитетъ съчете, че може да ни даде безъ да създаде инфляция въ страната. Това бѣше първото перо отъ 600 милиона лева срещу тоя дефицитъ.

Втората реформа, която направихме, г. г. народни представители, бѣ ликвидацията на фондовете — сливане на редица фондове въ държавния бюджетъ. Какво нѣщо съ фондовете и защо съ създадени тѣ? Тукъ ще го кажа накратко, защото е необходимо. У насъ, когато съ гласувани бюджетитъ, винаги съ се надпреварвали всѣки да грабне по-голяма сума, безъ обикновено да се грядиратъ нуждитъ на страната. Когато се прави единъ бюджетъ, като се установятъ приходитъ, необходимо е преди всичко да се грядиратъ нуждитъ. На първо мѣсто трѣбва да се предвиди крайно необходимото, първостепеннитъ, полезнитъ разходи, а на последно мѣсто второстепеннитъ, лукративнитъ нужди. Лукративнитъ нужди се удовлетворяватъ, когато има излишни пари. Иначе въобще се изоставятъ. У насъ, обаче, това правило не винаги се е спазвало. Често пѣти най-малките нужди съ били удовлетворявани предъ по-големитъ. Тѣкмо затуй въ течение на дълъгъ периодъ отъ 15 години ние оставихме армията безъ въоръжение. Като се е смѣтало така, като не е ставало правилно разпредѣление на приходитъ по разнитъ ресори, по разнитъ ведомства, имало е господа отъ управлението, които винаги съ били малко по-хитри отъ другитъ и съ гледали

да отдѣлятъ известни приходи, известни източници отъ берии и отъ нѣкои тежоби настрана, които да иматъ отдѣлно, специално предназначение, да не влизатъ въ държавния бюджетъ, за да могатъ мѣлкомъ да ги харчатъ за опредѣлени нужди. По този начинъ стигнахме до положение съ срѣдства отъ такива фондове да удовлетворяваме второстепенни и третостепенни нужди, а най-необходимите нужди да оставатъ неудовлетворени. Нѣма да ви давамъ примѣри за създаване на обори, безъ да съ създадени болници даже въ голѣмитъ градове. Примѣритъ ви съ известни, защото знаете фондовете. На това положение трѣбваше да се тури край. Затова взехъ съгласието на моитъ колеги и съ законъ, преди да гласуваме бюджета, слѣхъ 27 фонда въ държавния бюджетъ. Тѣзи фондове имаха срѣдства. Преди да имъ взема наличността 95 милиона лева, когато ги слѣхъ, азъ бѣхъ взелъ по-рано отъ тѣхъ срещу съкровищни бонове сумата 117 милиона лева, които, следъ като слѣхъ фондовете, ги анулирахъ. Така че срещу тоя дефицитъ намѣрихме на два пѣти суми отъ фондовете: веднажъ 117 милиона лева и при сливането имъ — 95 милиона лева.

Като говоря за сливането на фондовете, не казвамъ, че всичките фондове съ били за второстепенни и третостепенни нужди. Напр., азъ не посегнахъ на фонда „Пѣтица“, защото го считамъ за фондъ, който удовлетворява първостепенни нужди. И затуй не само не тегля суми отъ него, но се и старая да го снабдявамъ съ всички срѣдства. Въпрѣки това, обаче, знаете, че ние сме още въ началото на строежа на модерни пѣтица, които съ абсолютно необходими — не само стратегически, но и, главно, за нашето стопанство.

Какви други срѣдства намѣрихме, за да ликвидираме този дефицитъ?

Н. Атанасовъ: Защо унищожихте скотовѣднитъ фондове, г. министре? (Възражения)

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Д. Кушевъ: Нали каза г. министърътъ — не иска обори.

Министъръ К. Гуневъ: Общинскитъ скотовѣдни фондове не съ унищожени. Презъ настоящата 1938 г. ги слѣхмъ поради това, че ставаше неправилно разпредѣление на сумитъ по тѣхъ. Напр., въ Стара-Загора по тѣзи фондове имаше много голѣми суми, а нѣмаха нужда отъ пари, когато въ София имаха много голѣма нужда. Тогава решихме да слѣемъ тѣзи фондове, за да ги разпредѣлимъ правилно за цѣлата страна, споредъ нуждитъ.

Ако обичате записвайте си всички въпроси, които искате да ми зададете и на всички ще ви отговоря веднага, защото материята ми е известна, но моля ви това да направите на края.

Известно ви е, г. г. народни представители, че имаме Погасителна каса, която се създаде възъ основа на Мушановия законъ. Следъ 19 май съ наредба-законъ се промѣни малко текстътъ на този законъ и всички приходи по закона за прѣжитъ данѣци — данѣкъ занятие и данѣка върху приходитъ — автоматически отидоха въ Погасителната каса, за да бѣде тя подпомагана въ изплащането на облигациитъ. Този текстъ на закона азъ го промѣнихъ. Държавата, безспорно — по-нататъкъ ще го кажа — съ Погасителната каса е поела единъ дългъ и тя ще отговаря, обаче не можехме автоматически сумитъ отъ прѣжитъ данѣци изцѣло да ги хвърлимъ въ Погасителната каса, независимо отъ това на колко ще възлѣзатъ. Погасителната каса, както казахъ, ще я подпомагаме, ще я субсидираме, споредъ смѣтитъ, всѣка година, колкото е необходимо. Преди да дадемъ субсидията, въ Погасителната каса автоматически се бѣха събрали 200 милиона лева отъ прѣжитъ данѣци. Тая сума я изтеглихъ за фонда и следъ туй, понеже измѣнихъ текста на закона за облекчение на длъжницитъ, прибрахъ сумата въ приходъ на държавното съкровище.

Къмъ желѣзницитъ имаше фондъ съ 30 милиона лева наличностъ. Взехъ и тази сума и я дадохъ пакъ за желѣзницитъ, но за общи нужди, а не за фонда. Отъ Спестовната каса получихъ печалбитъ за минали години около 18 милиона лева. По този начинъ се съдоби всичко съ една сума отъ 1.117.000.000 л., съ която можахъ отчасти да покрия голѣмия дефицитъ отъ 1.400.000.000 л.

Не търсихъ повече суми, не защото не можехъ да ги намѣря, но защото платежни заповѣди въ размѣръ на 133 милиона лева не се явиха до крайния срокъ, до приключването на финансовата година, до когато можеха да се изплатятъ. Имаше и друга една платежна заповѣдъ отъ 102 милиона лева къмъ пенсionenния фондъ, която чисто и просто унищожихъ, зачеркнахъ кредита, не имъ дадохъ паритъ.

Този е начинът, по който сполучих, тъй или иначе, да ликвидирам със дефицита, който щеше неминуемо да ни тегне върху бюджета за 1936 г. — бюджетът, който ми предстоеше веднага да почна да изготвям.

Освен ония дефекти, които ви изтъкнах като последици от този дефицит — неплащане платежните запорки, покарата със неплащането заплатите на чиновници, работници, пенсионери, по издаването на боновост — пита се: кога пустнахме тези пари? Пустнахме и тъкмо в момента, когато тръбваше да се плащат заплатите на чиновниците и пенсията на пенсионерите. По този начин в един много кратък период в края на м. декември 1935 г. пустнахме на пазара в обращение над 1 милиард лева. Всички тези пари влязоха в ръцете на кредитори, в ръцете на чиновници, в ръцете на пенсионери. Всички тия хора, които бяха от своя страна длъжници, тръбваше да се разплатят. Безспорно, това създаде голям раздвижване в стопанския живот, и то кога? Въ началото на стопанския възход, след добрата реколта от 1935 г. (Ръжкоплъскания) Който помни тоя момент, знае какви последици даде тоя начин на действие.

Редовното плащане на всички видове държавни разходи ни възстанови извънредно много кредита. То не стана изведнаж, но фактът е, че в тоя момент всички имат доверие в нашата държава. Сега въ предприятията се навърлят да вземат участие всички. Няма спор, че от това ние имаме икономии, защото предприемачите знаят, че ще им платим навреме. От друга страна, понеже има конкуренция, неминуемо се получи най-малко 30% икономии. Когато гласувахме бюджета за 1936 г., имайки предвид същите доставки, които са правени през 1935 г., ние предвидихме същите кредити и за 1936 г. Фактически аз получих икономии. Това е едно от обясненията, от което се вижда, защо в края на 1936 г., при упражнението на бюджета за 1936 г., ние реализирахме икономии, ние имаме излишци.

Трето. Обективните условия за едно стопанско, финансово и бюджетно подобрене имаха за последица една позасилена дейност на Българската народна банка и едно девизно и финансово подобрене, като българският лев на базата на златото се реално стабилизира с едно златно покритие, каквото ние от след войните досега не сме имали. Това даде възможност да поддържаме едно чарично обращение, отговарящо напълно на нуждите на вътрешния и външен стокообмен на страната.

Повдигна се въпросът за премията, обаче аз ще го подигна малко по-нататък, където му е мястото. Ликвидирали, както виждате, г. г. народни представители, съ един голям трън, който изтъкнахме от петата на държавата, съ дефицита, веднага тръбваше да пристъпим към съставянето на бюджета за 1936 г. Изведнаж мене ме удари нещо страшно. Вие знаете, че до 1935 г. никой никога не е мислил, не се е грижил да въоръжава армията. Поне това ми се предаде от отговорния министър. Той стигна дотам, че въ доклада, който направи въ Министерския съвет, като изтъкна опасността, от която ние сме застрашени и за които аз тук не съм оторизиран да говоря — г. министърът на войната направи изложение въ комисията по Министерството на войната и повечето от вас пристъпуваха — и като изтъкна на второ място, че до него моментът въ пушката на нито един войник не е имало нито един патрон, че това положение въ никой случай не може да трае, той сложи пред нас проблема за въоръжението на армията. Г. г. народни представители! Вие знаете че никога въ нашата страна въоръжението на армията не е ставало съ редовен бюджет. Обърнете се назад, проследете заемите, които сме сключвали не само въ 1902 г., но и след това, ...

Т. Кожухаров: И сега няма да стане.

Министър К. Гунев: И на това ще Ви отговоря, дали ще стане, или не. Фактът е, че стана и продължава да става.

Д. Търкаланов: Всички управления са били пораженски управления по тоя въпрос.

Председателстващ Д. Пешев: (Силно звъни) Моля, г. Търкаланов, не прекъсвайте.

Министър К. Гунев: Разбира се, то съ плонка няма да стане. То ще стане пак съ пари. — ... проследете, казвам, заемите не само въ 1902 г., но и въ 1904, 1907, 1909, 1914 г., преди да влезем въ войната, и ще видите, че винаги ние сме се въоръжавали съ засми. Това е истината.

Мене ми се даде задачата да почна въоръжението на армията, а нямам пари. Кой от вас може да допусне,

че ние, които не плащаме точно дълговете си въ чужбина — защото нямаме достатъчно средства, защото финансово изнемогваме — ще намърим средства въ чужбина? Длъжникът, който не плаща въ чужбина дълговете си, да намърим нов заем! Това беше 100% изключено. Даже и опит не направихме, защото щяха да ни се изсмиват. Тръбваше, следователно, да потърсим средства по други пътища.

Д. Гичев: Въ същност, условията на самите доставки са заеми под друга форма.

Министър К. Гунев: Добре де, ще Ви кажа и това. Безспорно са заеми. Защо ме изпреварвате?

Г. Шишков: Защо не слушате?

Министър К. Гунев: Да намърим пари от финансовата група е едно, а да получиш стоков кредит е друго. Защо ме изпреварвате, аз няма да го скрия от вас.

Д. Гичев: А колко са износни условията, то е друг въпрос.

Министър К. Гунев: Когато ми се даде тази задача, понеже още нищо не беше подготвено — бях токущо влязъл човък въ управлението — разбрах, че въ никой случай не мога да направя бюджета изведнаж. Толкова повече, че ми се направиха искания, които далеч надминават сумата на бюджета от 1935 г., а аз тъкмо за бюджета на 1935 г. ви казах, че той ликвидира съ един дефицит от 1.400.000.000 л. За да мога да изпълня задачата си, тръбваше непременно да разделя бюджета на две — това не крия от вас — направих един неутълен бюджет и казах, че ще го допълня съ допълнителен бюджет. Въ туй време ще ми дадете възможност да търся средства; като ги намъря, ще ви ги дам, като не ги намъря, ще си вървя.

Първоначално бюджетът за 1936 г. от 5.951.000.000 л., колкото беше бюджетът през 1935 г. и който, както ви казах, ликвидира съ един граматен дефицит, се увеличи на 6.163.000.000 л. Веднага ще ми възразите, че как, вие критикувахте стария бюджет, че не може да се покрие съ редовни приходи, а сега, изведнаж го качвате още повече? Аз преди малко ви съобщих, че съ съ фондовете, а фондовете имат свои собствени средства. Бюджетът от 1935 г., без фондовете, беше 5.951.000.000 л. Фондовете имаха свои собствени източници, които възлизат годишно на около 400 милиона лева. Като ги прибавим към цифрата на бюджета, виждате, че се стига цифрата 6.351.000.000 л. А аз първоначално гласувах 6.163.000.000 л., защото считах, че тръбва да предвидя приходите пера точно толкова, колкото предвиждах, че ще се получат. Не е въпрос да се похваля, но моите предвиждания се сбъднаха. Бюджетът за 1936 г., предвиден първоначално на 6.163.000.000 л. на края на годината, при приключването, достигна 6.170.000.000 л., т. е. аз се сбихах съ 7.000.000 въ повече от предвидените приходи.

Все пак, аз считах, че средствата не ми стигаха и затова вземах мърки, които въ друг случай никога не бих вземал. Понеже не можех да уравнию бюджета си съ исканията, които бях направил, принудих се да взема безвъзвратно, като подарък от мини „Перник“ 60 милиона лева. Направих и следното нещо. Иха един закон, който предписва на държавата да отделя от своя собствен бюджет всяка година по 60 милиона лева и да ги дава въ подхранване на фонд „Пятица“. Въместо аз да дам 60 милиона лева на фонд „Пятица“, аз вземах от този фонд 60 милиона лева и съ тях подхраних моя собствен бюджет. Както виждате, г. г. народни представители, аз ви съобщавам и начина, по който съм търсил средствата, за да мога да уравнию бюджета. Безспорно, че добрата реколта имаше най-голямо значение — дума да не става. Ние можехме само правилно да разпределяме средствата, но не можехме да ги създадем. Добрата реколта най-много помогна — за това няма спор.

Обаче, въпреки всички предвиждания и като не знаехме, какъ тѣ ще се реализиратъ, чрезъ месечните бюджети ние правѣхме особена контрола, като не давахме никога на отдѣлните министерства толкова, колкото е предвидено, винаги се стараехме да можемъ да го дадемъ въ края на годината, за да видимъ къде сме, дали ще имаме средства или ще ликвидираме дефицита. И само, когато виждахме, че работата върви по-добре, сме давали средства. Тия икономии създадоха несъмнено единъ по-добър резултатъ. Ликвидирахме годината съ излишекъ.

Забравихъ да ви кажа, че гласувахъ само първоначалния бюджетъ. Нуждите на Министерството на войната, първо-

начално, ги отложихъ, за да ги удовлетвори въ течение на годината, когато гласувахъ допълнителенъ бюджетъ отъ 419 милиона лева, отъ които 300 милиона лева намѣрихъ съ два вътрешни заеми, единиятъ отъ 200 милиона лева съ 5% лихва и другиятъ отъ 100 милиона лева съ 3% лихва — за 3 и 5 години. Плюсътъ това, въ бюджета бѣхъ предвидѣлъ едно наше задължение по стари сконтирани бонове въ Народната банка, съ падежъ 1936 година. Азъ почукахъ на вратитѣ на Финансовия комитетъ и го молихъ да отложи плащането на тѣзи бонове въ размѣръ на 123 милиона лева. Той даде съгласието си за това. Шомъ получихъ отлагане на плащането на тия бонове, дадохъ тия срѣдства за други нужди, главно за нуждитѣ на Министерството на войната, на въздухоплаването, което е пакъ къмъ Министерството на войната, и за Трудовата повинность.

Тѣй че, въ сѣщностъ, бюджетътъ на държавата за 1936 г. не е 6.163.000.000 л., а 6.468.000.000 л. Бюджетътъ на желѣзницитѣ е отдѣленъ. Той не влиза въ тѣзи цифри, които ви изтъкнахъ тукъ.

Презъ течение на годината, г. г. народни представители, азъ не чакахъ само да видя дали това, което съмъ предвидѣлъ, ще го получа, но се постаряхъ и да реформирамъ законодателството. Така, азъ създадохъ новъ законъ за гербовия налогъ и новъ законъ за данъка върху приходитѣ, при сѣвсемъ нова система, която ви е известна и която, при случай, може би, ще ви изтъкна. Азъ не увеличихъ много данѣцитѣ, но сполучихъ да ги събирамъ и да ги събирамъ въ пълния имъ размѣръ. При това реформиране на законодателството, ние забелязахме едни доста страховити злоупотребления, вършени въ миналото, чрезъ разни забележки въ бюджетитѣ. Така, ние забелязахме, че има чиновници да получаватъ всевъзможни странични възнаграждения: тантиеми, нѣкакви проценти, нѣкакви стотинки за участие въ комисии и т. н. Ние попаднахме на случаи, които сж просто невѣроятни — висши чиновници да получаватъ два пѣти по-голѣми заплати отъ опредѣленитѣ имъ по бюджета, чрезъ участие въ разни комисии, или чрезъ получаване на тантиеми и стотинки.

Пъкъ нека да не забравимъ и случаитѣ дори съ министритѣ, г. г. народни представители. Сега единъ министъръ взема 20 хиляди лева — това е всичкото, което получава, нищо странично никога подъ никакъвъ предлогъ, министърътъ не получава. Въ миналото министритѣ вземаха заплата 36.000 л., представителни още 6.000 л., ставатъ 42 хиляди лева и 12.000 л. като народни представители — всичко 54.000 л. Това бѣше заплатата на единъ министъръ въ миналото.

Д. Гичевъ: Никога не е било.

Министъръ К. Гуневъ: Даннитѣ ги вземамъ отъ бюджета, г. Гичевъ. Като Ви обърна бюджета, ще спрете да говорите.

Д. Гичевъ: Азъ, като министъръ, на рѣка съмъ вземалъ 18.000 л.

Нѣкой отъ нар. представители: Ей!

Министъръ К. Гуневъ: Може би да сте получавали помалко, защото Ви е удържано за пенсия.

И. Робевъ: Г-нъ Гичевъ! Не си ли вземалъ 12.000 лева месечно депутатски?

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Министъръ К. Гуневъ: Смѣтката ми е точна, г. Гичевъ. Азъ имамъ предвидъ, че приказвамъ предъ компетентни хора въ Народното събрание и въ цифритѣ си никога нѣма да излъжа. Това бѣше въ миналото. Най-сетне, азъ не опредѣлихъ датата, за да се чувствувате засегнати. Но фактътъ е фактъ и затова го казвамъ.

Н. Търкалановъ: Вѣрно е това.

Министъръ К. Гуневъ: На всичко това се тури край. Азъ мога да добавя и друго, че имаше министри, които вземаха стотинки по 300.000 л. годишно — това ми е много добре известно — независимо отъ заплатата си.

Т. Кожухаровъ: Кои сж тия министри?

Министъръ К. Гуневъ: Да Ви кажа ли случаи? Азъ съмъ участвувалъ въ една комисия по строежа на народния театъръ. Нѣкой отъ ведомствата не знаеше, какво става. И когато се похарчиха 90 милиона лева за строежъ на театъра, тукъ, въ Народното събрание, не ви ли се представи единъ бюджетъ, въ който чиновницитѣ отъ Мини-

стерството на благоустройството, подъ предлогъ, не била тѣхна работата, когато тѣ не знаеха що е строежъ на Народния театъръ, бѣха си вписали 5 милиона лева възнаграждение за себе си?

Д. Гичевъ: То е много старо, това е преди 1931 г.

Министъръ К. Гуневъ: Г. Гичевъ, като говоря и гледамъ него, мисли, че визирамъ него. (Ржкоплѣскания) Азъ говоря за друго време.

Н. Атанасовъ: Въ това минало, азъ, като министъръ, получавалъ 8.000 л. месечно.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Министъръ К. Гуневъ: Ето срѣдствата, г. г. народни представители, съ които упражнявахъ бюджета за 1936 г. Този бюджетъ се ликвидира, въ края на краищата, съ единъ излишекъ отъ 281 милиона лева. Тѣзи икономии се допълватъ съ 900.000 л. само излишеци по Министерството на желѣзницитѣ. Тѣкмо затова, въ нашитѣ книжа, общиятъ излишекъ по бюджета за 1936 г. е показанъ 282.700.000 л., което е истинската цифра. Бюджетниятъ излишекъ при окончателното приключване на смѣткитѣ по редовния бюджетъ на държавата биде увеличенъ поради ограниченията, които се направиха на разходитѣ, било съ месечнитѣ бюджети, било съ специалнитѣ нареждания за икономии, които нареждания се даваха отъ Министерството на финанситѣ. Тѣзи ограничения, отъ друга страна, не създадоха нови тежести и задължения за следващия бюджетъ. За образуването на този излишекъ допринесоха и значителнитѣ приходи презъ последнитѣ месеци, които бѣха несъмнено резултатъ главно отъ богатата реколта.

Трѣбва да се подчертае — това съмъ си го написалъ, за да не забравя да ви го кажа — че отъ 1929 г. досега всички бюджети сж приключвани съ голѣми дефицити, създавали сж тежки грижи за покриването имъ и сж затруднявали твърде много правилния животъ на държавата. Бюджетътъ за 1936 г. отбелязва за пръвъ пѣтъ единъ значителенъ реаленъ излишекъ. Това е истината. Този излишекъ даде възможностъ на бюджета за 1937 г. да разполага напълно съ своитѣ собствени приходи за посрѣщане само на своитѣ разходи, а не както бѣше това до неодавна — приходитѣ отъ новия бюджетъ да се употрѣбаватъ въ значителенъ размѣръ за изплащане разходитѣ отъ изтеклия бюджетъ и по този начинъ изпълнението на текущия бюджетъ да се затрудни и да не могатъ да се изплащатъ редовнитѣ текущи разходи. Цѣлиятъ излишекъ отиде за изплащането на старитѣ дългове на държавата, защото и държавата бѣше станала батация. Ние трѣбваше да дадемъ примѣръ и азъ се помѣчихъ по възможностъ да ликвидирамъ всички стари задължения на държавата къмъ разнитѣ предприемачи. И остатъкътъ отъ излишека бѣше добре дошелъ за бюджета 1937 г., защото бюджетътъ 1937 г. бѣше още по-мѣченъ за съставяне, понеже, както ви казахъ, ние турихме началото на едно въоръжение, което се разви фактически презъ 1937 г. Ако сега не ви говоря за това, то е защото ще говоря специално по военнитѣ кредити следъ като свърша съ бюджетитѣ.

Всѣки случай задачата презъ 1937 г. бѣше още по-тежка, защото трѣбваше да се отдѣлятъ много по-голѣми суми главно за Министерството на войната. Недейте мисли, че и другитѣ ресори можеха да останатъ въ сѣщото положение. На народното здраве никога не бѣше даванъ единъ грошъ за увеличение на бюджета. Азъ въ тритѣ бюджета подъ редъ му давамъ увеличение, за да мога да подобра положението главно на болницитѣ.

Презъ 1937 г. се намѣри за необходимо, когато армията се прибираше въ казармата, да се засили полицията и да се моторизира. Това става пакъ съ пари, безъ пари не може. Полицията трѣбва да бѣде достатъчна сама да пазни реда въ страната. Азъ трѣбваше да набавя срѣдства за тая цель.

Вземете, напр., и Министерството на просвѣтата. Ученицитѣ се увеличиха. Дойде годината на най-голѣмия напливъ на ученици. Не можеше да ги оставимъ на улицата, трѣбваше да ги приберемъ, трѣбваше да предвидимъ нови кредити и да дадемъ възможностъ на всички деца да се учатъ.

Г-да! Всички ресори иматъ нови нужди, но азъ изтъквамъ най-главнитѣ, които ми сж създавали най-голѣми грижи и които сж искали най-голѣми суми.

Както ви казахъ, бюджетътъ за 1936 г. е 6.468.000.000 л. — двата бюджета, първоначалниятъ и допълнителниятъ. Презъ 1937 г. азъ вървѣхъ по сѣщия методъ: дадохъ пакъ два бюджета. Първоначално азъ не гласувахъ цѣлия бюджетъ — не можехъ да намѣря пари. Бѣха ми се направили искания, които надхвърляха милиарди. Монтѣ колеги ви-

наги искат много повече, отколкото мога да дамъ. Въ края на краищата, почвамъ съ ножицѣтъ да изчиствамъ това, което може да се отложи, като давамъ за най-необходимото. Така въ края на краищата отъ 6.468.000.000 л. съставихъ първоначалния бюджетъ за 1937 г. въ размѣръ на 6.912.000.000 л. и допълнително гласувахъ единъ бюджетъ отъ 430 милиона лева. Фактически, значи, бюджетътъ за 1937 г. е 7.343.000.000 л. Откъде се намѣриха срѣдствата за този вече доста увеличенъ бюджетъ? Забележете, че бюджетътъ за 1937 г. ми се наложи да го правя безъ да ми се позволи да направя увеличение на данѣцитѣ. Не ми се позволи да прокарамъ нито единъ законъ за увеличение на данѣци. Нѣщо повече: обстоятелствата се бѣха стекли така, че азъ трѣбваше да създамъ единъ облекчителенъ законъ — законътъ, съ който намалихъ акцизѣтъ и митото на бензина, на петрола, на солта, на гвоздеитѣ, на материалитѣ, отъ които се вари ракия и т. н. И тъкмо тогава загубихъ една сума отъ 190 милиона лева отъ това облекчение. При това положение трѣбваше да търся други срѣдства и прибѣгнахъ до еднократни приходи. Ще ви кажа кои сѣ.

Най-напредъ използвахъ касовата наличностъ, която намѣрихъ по бюджета за 1936 г. Къмъ Българската народна банка имаме едно задължение: да погасяваме дълга на държавата, като плащаме всѣка година по 100 милиона лева — пари, които вземаме отъ бюджета и даваме на банката. Това и въ миналото не го правѣха, но и азъ не го направихъ. И не само не го направихъ, но посегнахъ на печалбитѣ на Българската народна банка. По силата на закона за Народната банка, печалбитѣ на Народната банка отиватъ за погасяване дълга на държавата къмъ нея. Обаче азъ издействувахъ отъ Финансовия комитетъ, тия печалби да ги вземе държавата. И продължаваме да ги вземаме.

Д. Гичевъ: Каква сума?

Министъръ К. Гуневъ: Тогава вземахме 125 милиона лева. Сключихме и единъ малък заемъ отъ 34 1/2 милиона лева. Ние дължимъ къмъ Народната банка една крупна сума тогава отъ 1.600.000.000 л. въ бонове. За дълга по боноветѣ, въ размѣръ на 1 милиардъ лева, вземахме пакъ съгласието на Финансовия комитетъ да го прехвърлимъ въ текуща смѣтка. Целта бѣше, вмѣсто 3% лихва, да плащаме 1%. Значи направихме една икономия въ лихвата отъ 2%. Тогава вънъ се каза, че съмъ обралъ Българската народна банка, когато виждате, въ сѣщностъ, че една смѣтка прехвърлихъ въ друга, защото по втората смѣтка плащамъ по-малка лихва. Въпросътъ е да направя една икономия отъ 2%. Азъ тия 3%, чрезъ печалбитѣ, пакъ щѣхъ да ги взема. Въ сѣщото време, може би не бѣше много необходимо, но наредихъ да се сѣкатъ монети. Отъ 100-левовитѣ монети се получи една чиста печалба отъ 235 милиона лева.

Както виждате, понеже не ми позволиха да търся приходи чрезъ облагане, азъ трѣбваше да ги търся по други начини и азъ ви изреждамъ тукъ начинитѣ, по които съмъ се снабдилъ съ срѣдства. Защото това съ магия не става — то може да стане по нѣкакъвъ реаленъ начинъ; и трѣбва да ви кажа кой е този начинъ.

Имахъ едно наследство отъ монопола на спирта. Заварихъ въ Княжево едно грамадно количество плодовъ спиртъ, което трѣбваше да ликвидирамъ. Понеже и сивитѣ не станаха, продадохъ всичкия плодовъ спиртъ и получихъ 79 милиона лева.

Заварихъ и едно друго положение. Вънъ не знаеха, че положението на девизитѣ е подобро. Научиха го, но малко по-късно. Имаше една голѣма сума отъ платени отъ насъ купони, т. е. сумитѣ излѣзли отъ сѣкровището, но стоящи на хранение на името на кредиторитѣ въ Българската народна банка. Разбрахъ, че мога да ги изкупя и ги изкупихъ на неимоверно ниска цена съ трансфера на девизи, а останалитѣ 79 милиона лева получихъ обратно въ приходъ на сѣкровището и по този начинъ тъкмо попълнихъ срѣдствата, които ми бѣха необходими. Тѣхъ ги дадохъ главно на фонда „Пѣтица“.

Едно перо, г. г. народни представители, по което се приказва много. Азъ, като всѣки давещъ се, който се лови за сламка, търсѣхъ срѣдства навсѣкжде. Въ този моментъ цената на житото въ Храноизноса бѣше опредѣлена, и тъкмо когато правѣхъ бюджета, цената на житото въ странство се покачи. Повикахъ г. Каназирски и го попитахъ, какво е мнението му, какви сѣ предвижданията? Той каза, че това изглежда трайно явление, значи — цената ще отиде нагоре. И азъ не като стопановедъ, но като финансовъ министъръ, хванахъ се за цифрата вписахъ въ бюджета 70 милиона лева печалба отъ Ханоизноса. Това перо е вписано въ бюджета за 1937 г. Това ви се изтъкна и отъ г. Багряновъ. Г. Багряновъ, когато говори за това перо,

нарече държавата нѣщо като лъжецъ. Защо? Защото тя не била доплатила житото отъ реколтата 1937 г., по което жито, както знаете, смѣткитѣ не сѣ още приключени, следователно преждевременно е да се нарича държавата лъжецъ, но за мене е ясно, че той трѣбва да се нарече лъжецъ. И ще ви кажа защо. Азъ не обичамъ да клеветя хората.

Д. Гичевъ: Това не сѣ ли печалби отъ 1936 г.?

Министъръ К. Гуневъ: Лъжецъ се нарича онзи, който, когато знае нѣщо, не го казва. И тъкмо така се кълнемъ въ сѣда: заклевамъ се, че нѣма да скрия нищо отъ това, което ми е известно.

Д. Петковъ: Коего знае.

Министъръ К. Гуневъ: То е ясно на всички — ето адвокатитѣ се обаждатъ.

Г. Багряновъ, който грижливо е изследвалъ и е намѣрилъ тѣзи 70 милиона лева, не е могълъ да не знае по-нататъкъ дали съмъ ги получилъ, защото да предвидишъ е едно, а да получишъ е друго. Г. Багряновъ знае, че азъ съмъ ги предвидилъ, но не съмъ получилъ нито стотинка отъ Храноизноса досега. Всичко стои на книга. Може ли да се каже, че той не знае това нѣщо?

Д. Търкалановъ: Нѣма го г. Багряновъ тукъ, сега е въ отпускъ.

Министъръ К. Гуневъ: Една частъ отъ истината той скри, значи излъга.

Х. Василевъ: Г. министре! Азъ бихъ желалъ...

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Министъръ К. Гуневъ: Трѣбва да приказва по-високо, за да мога да Ви чуя.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Г. министърътъ предупреди, че е готовъ да отговори на всички въпроси, които ще му се поставятъ, следъ като свърши своето изложение.

Министъръ К. Гуневъ: Готовъ съмъ, разбира се.

Д. Петковъ: Ако ни се даде думата.

Министъръ К. Гуневъ: Ето, г. г. народни представители, съ тѣзи срѣдства, по този начинъ сполучихъ да уравнилося бюджета за 1937 г.

Обаче миналата 1937 г. бѣше една отъ най-добритѣ години. Това ми помогна най-много. Но туй, което получихъ въ повече, благодарение на добрата година, азъ не го разилѣхъ, г. г. народни представители. И тъкмо затова, ако сте гледали упражнението на бюджета за 1937 г., ще констатираме, че той е приключенъ съ единъ излишекъ отъ 641 милиона лева. Това е официалната цифра: 592 милиона лева сѣ по държавния бюджетъ, 49 милиона сѣ по бюджета на Б. Д. Ж. Тѣ ще отидатъ пакъ за жѣлзницитѣ. Това се дължи, освенъ на системно прокарванитѣ икономии, на новото фискално законодателство, което сега даде резултати, и на стопанското подобрене на страната: добрата реколта и повишенитѣ цени на земеделскитѣ произведения. Тази година ще има да я търсимъ, но нѣма да я намѣримъ!

Дължа да подчертая, че бюджетътъ за 1937 г. е приключенъ твърде щастливо, като е далъ за резултатъ освенъ показания излишекъ, но едно напълно задоволяване нуждитѣ на всички министерства и дирекции, съ допълнителнитѣ бюджета, които гласувахъ. Добре, но тъкмо за бюджета на 1937 г. ми се цитира единъ пасажъ отъ отчета на Народната банка. Даже по този поводъ вънъ се приказва за единъ страшенъ конфликтъ между Народната банка и мене. А пакъ азъ мога да заявя, че нито една дума въ отчета на Народната банка не е писана безъ да се вземе предварително моето съгласие. Азъ винаги работя въ съгласие съ управителя на Народната банка. Обаче, ще ви прочета този пасажъ, защото той е песимистиченъ и ще ви кажа заключението си по него. (Чете)

„Сѣкровището приключи бюджетното упражнение за 1937 г. съ единъ излишекъ отъ 642 милиона лева, отъ които 49 милиона лева се падатъ на Б. Д. Ж. срещу 283 милиона лева за 1936 г.“

„Тоя излишекъ, обаче, по своя произходъ и характеръ, съвсемъ не бива да се взема за единъ сигуренъ признакъ на финансовото заздравяване и не може да ни

даде основание за бюджетен оптимизъм. Той на първо място се дължи на останали неизползвани разрешени кредити по бюджета за 1937 г., които сж наново повторно предвидени въ разходния бюджет за 1938 г., а 360 милиона лева отъ показания излишекъ за 1937 г. сж предвидени като източници по приходния бюджетъ за 1938 г. Картината на държавния бюджетъ става още по-неблагоприятна, като се вземе предвидъ, че финансовата 1937 г. се приключва съ единъ излишекъ отъ едва 642 милиона лева, включително 49 милиона лева на Б. Д. Ж., въпрѣки че само отъ случайни и еднократни извънредни приходи презъ 1937 г. сж постъпили 872.246.520 л., а при това сж реализирани и по-голъми постъпления отъ косвени данъци, дължащи се по-специално на вносите мита, поради по-голъмия вносъ следъ очерталото се стопанско съвземане въ началото на 1937 г. Къмъ края на същата година, обаче, признаците на едно начало на депресия въ международното стопанско положение не останаха безъ отражение и въ държавния ни бюджетъ. Фактътъ, че презъ първите два месеца на 1938 г. приходите по държавния бюджетъ сж значително намалѣли ни показва, че съвсемъ не бива да бъдемъ оптимисти нито за досегашното, нито за бъдещото положение на държавния ни бюджетъ, още повече, като се иматъ предвидъ изненадите, сътресенията и опасностите, на които страната ни е изложена, като една предимно земеделска страна, въ която при това земеделското производство не е гарантирано поне до известен минимумъ чрезъ изкуствена защита и е въ пълна зависимостъ отъ капризите на природата. Тъй като страната не разполага съ никакви почти резерви, една лоша или незадоволителна реколта може да подхвърли държавните ни финанси на голѣми и болезнени сътресения. Безспорно, че това е едно песимистично заключение, но то е основателно. Ще ви кажа следъ малко нѣколко думи за бюджета за 1938 г. и неговото упражнене досега и ще видете, че това заключение се оправдава. Азъ никога не съмъ билъ оптимистъ. Старалъ съмъ се да не стигна до допускането на дефицитъ, защото мѣрките ги вземамъ и ще ги вземамъ своевременно.

Въпросътъ за бюджета за 1938 г. Не крия, че и този бюджетъ е раздѣленъ на две, само че втората му частъ ще гласувамъ чрезъ Народното събрание, защото нѣмамъ право вече да гласувамъ. Зная го това априори, защото имаме неотложни нужди. Даже за прехраната на армията 60 милиона лева съмъ отложилъ, защото не можахъ да намѣря срѣдства, когато правихме бюджета. Защо? Поради това, че презъ 1938 г. не можахъ да намѣря ония еднократни приходи, които намѣрихъ презъ 1937 г. и които не можеха да се повторятъ презъ 1938 г. И затуй бюджетътъ за 1938 г. отъ 7.343.000.000 л. първоначално го намалихме на 7.200.000.000 л.

Какъ е упражняванъ този бюджетъ? Къмъ края на априлъ — презъ май положението е малко подобро — по него има единъ дефицитъ отъ 162.000.000 л. Трѣбваше да отложимъ известни нужди, понеже пакъ се явиха нужди такива, които не можехъ да отложимъ. Напр., знаехме, че ще има Народно събрание — по-рано срѣдства за Народното събрание не бѣхъ предвиждалъ — трѣбваша 16.000.000 л., и ги предвидихъ въ бюджета. По Министерството на войната имаше неотложна нужда отъ 14.000.000 л., нея също не можехъ да отложимъ. Трѣбваше да предвидя за Дирекцията на благоустройството 66.000.000 л., за да имъ върна ония 60.000.000 л., които по-рано бѣха дали. Трѣбваше да предвидя за Главната дирекция на пощите 11.000.000 л. За въздухоплаването, главно за строежъ на аеропристанища, дадохъ 30.000.000 л. Тѣ не сж достатъчни, трѣбва да дамъ още 60.000.000 л., или най-малко още 30.000.000 л. Положението презъ май, както казахъ, се подобри. За юний нѣмамъ сведения, обаче поради сушата, считамъ, че отъ тукъ нататъкъ ще има намаление на приходите. Това може би ще наложи и обстоятелството, че цените въ чужбина на редица не само земеделски, но и индустриални продукти, и първични материали спадатъ. Хората отъ тамъ вадятъ заключение, че сме въ началото на една нова, може би пострашна депресия. Не съмъ толкова песимистъ, не го вървамъ. Имамъ надежда, че ще бъдемъ по-добре, но все пакъ трѣбва да следя и да взема своевременно мѣрки.

Д. Гичевъ: Съ 30—40% намаление на приходите ще има.

Министъръ К. Гуневъ: Явно е, че вследствие на сушата има опасностъ за намаление на приходите. Както ви казахъ, искатъ ми нови разходи, и единъ допълнителенъ бюджетъ непременно ще се наложи. Вие сами ще констатирайте, колко е голѣма нуждата, и увѣренъ съмъ, че ще го гласувате въ редовната сесия на Народното събрание.

Бихъ могълъ да ви кажа, че при тѣзи бюджети, тъй както ги гласуваме, по заемите, вътрешни и външни, ние не предвиждаме нито една стотинка погашение. Едвамъ можемъ да плащаме само лихвата, и то, разбира се, въ ония намалени размѣри, на каквито сме се съгласили съ конвенцията, която сключихме преди две години въ Лондонъ. Нашите заеми, външни и вътрешни, възлизатъ на 22.000.000.000 л., отъ които 13.641.000.000 л. сж външни и 8.358.000.000 л. сж вътрешни. Въ тѣзи цифри — които сж свършено вѣрни, официални, понеже напоследъкъ давахъ отчетъ на Финансовия комитетъ — не влиза тѣй наречената компенсационна сдѣлка, която се сключи — както си спомняте, презъ 1933 г. почнаха преговорите — презъ 1935 г. По тази компенсационна сдѣлка изнесохме тютюни и ги продадохме на високи цени, а въ заплата на това бѣхме длъжни да направимъ доставки за всички ресори. Сключихме договоръ за 912.000.000 л., които да изплащаме въ течение на 5 години. Отъ тия 912.000.000 л., къмъ тоя моментъ дължимъ 320.000.000 л., които сме длъжни до края на идущата година да ликвидираме. Значи тоя дългъ е отдѣлно отъ горните 22 милиарда лева.

Пропустнахъ да ви кажа, че като гласувахме бюджетите, незабелязано сме сключили заеми, които сега като сумирамъ въ една таблица, намѣрихъ, че възлизатъ на 1.226.000.000 л. Разбира се, повечето отъ тѣхъ сж по фондовете, главно по фонда „Плтища“, но това сж все държавни заеми по тия три бюджети, които сме упражнили.

Освенъ компенсационната сдѣлка, гласувахме тѣй наречените военни кредити. По тѣхъ ви се направи вече, г. г. народни представители, изложение въ военната комисиия и затова позволете да прескоча този въпросъ въ пленума на Народното събрание. Имамъ да прибавя, че имаме единъ другъ заемъ, истински заемъ — това сж облигациите, които пуска Погасителната каса. Следъ малко ще ви кажа, че държавата е поела по тия облигации единъ дългъ отъ 2.600.000.000 л., окончателенъ дългъ, който винаги ще плаща, по който азъ почнахъ да предвиждамъ въ бюджета субсидии и съмъ ги плащалъ. Както въ 1937 г., така и тази година има предвидена субсидия 130 милиона лева.

При наличността на това положение трѣбва навреме да се замислимъ, отъгдето ще черпимъ нови, по-голъми срѣдства за покриване на тия неотложни нужди, за които приказвахъ тукъ и които прескочихъ, къмъ които прибавямъ срѣдствата за повдигане на народното стопанство, за строежи, по които сме въ началото. Ние сме въ началото на строежа на плтища, на постройка на водни строежи, за напояване и на цѣлата онази програма на Министерството на земеделието, която се изтъкна: селекциониране на семена, борба съ болестите по растенията, напоявания, отводнявания и т. н. — по бюджета на Министерството на земеделието има 400 параграфи. Виждате колко голѣма нужда имаме отъ вашето съдействие като представители на народа, за да намѣримъ тия нови срѣдства, които търсимъ. Моето заключение е, че ние непременно ще трѣбва да направимъ жертви. Това непременно, неминуемо ще се установи, когато се направи новиятъ бюджетъ и когато се събератъ компетентните хора въ финансовата комисиия, гдето ще се каже всичко открито.

Прави впечатление, обаче, г. г. народни представители, — недейте смѣта, че търся да обидя нѣкого — че откакъ се събра Народното събрание, вмѣсто да се постави този важенъ проблемъ за намиране нови срѣдства, за да градимъ нова България. . .

Петко Стояновъ: Защо не го поставихте Вие?

Г. Василевъ: Защо не вземахте думата да направите изложение по отговора на тронното слово, а говорите въ края на сесията? Така е въ цѣлия свѣтъ, което Вие не разбирате.

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля, г. Василевъ.

Г. Василевъ: Вие бѣхте длъжни да излѣзете пръвъ по отговора на тронното слово да направите експозе, да освѣтите Парламента. Нѣма случай въ България, министъръ на финансите да не е говорилъ по отговора на тронното слово.

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Силно звъни) Моля, г. Василевъ, не прекъсвайте.

Г. Василевъ: Сега говорите, когато се закрива сесията! Трѣбва да разберете своята грѣшка.

Председателстващ Д. Пешевъ: Нѣмате думата, г. Василевъ. Правя Ви блежка.

Д. Търкалановъ: (Възражая)

Г. Василевъ: Вие бѣхте длъженъ, като всѣки министъръ, въ началото по отговора на тронното слово да се изкажете. . .

Председателстващ Д. Пешевъ: Г. Василевъ! Правя Ви първо изобличение.

Г. Василевъ: . . . и да дадете възможност на Парламента да прецени Вашата политика. А Вие говорите на края, по единъ контрабанденъ начинъ, за да не може никой да Ви отговори. Затуй прекъсвамъ.

Председателстващ Д. Пешевъ: (Силно звѣни) Нѣмате думата, г. Василевъ!

Г. Василевъ: По отговора на тронното слово не говоря, а говоря сега по едно питане. Това е подигравка за Парламента! Трѣбва да почувствувате, че е подигравка.

Министъръ К. Гуневъ: Оставете ме да говоря.

Председателстващ Д. Пешевъ: (Звѣни) Г. Василевъ! Правя Ви втори пътъ изобличение.

Министъръ К. Гуневъ: Г. Василевъ! Когато искате да кажете нѣщо, кажете го ясно, за да мога да го чуя. Вие викате и азъ не мога нищо да чуя. Кажете какво искате.

Г. Василевъ: Искамъ да кажа, че Вие бѣхте длъженъ въ началото още, по отговора на тронното слово, да направите Вашето изложение и тогава щѣхме да Ви отговоримъ. А сега нѣма да ни дадете възможностъ да Ви отговоримъ.

Председателстващ Д. Пешевъ: (Звѣни) Нѣмате думата, г. Василевъ!

Министъръ К. Гуневъ: Министерскиятъ съветъ бѣше решилъ да взема думата въ пленума на Народното събрание и азъ искахъ да я взема, но васъ ви нѣмаше. Вие избѣгахте. (Ржкоплѣскация)

Г. Василевъ: Ние се върнахме и слушахме министритѣ и ги изслушахме съ достоинство.

Председателстващ Д. Пешевъ: (Звѣни) Нѣмате думата, г. Василевъ!

Г. Василевъ: Вие избѣгахте отъ Народното събрание. Вие не говорите тукъ, а говорите на болшинството, говорите въ комиситѣ. Говорите по питане, господине, а не по отговора на тронното слово, та да ни дадете възможностъ и ние да Ви отговоримъ.

Председателстващ Д. Пешевъ: (Силно звѣни)

Министъръ К. Гуневъ: Азъ имамъ право да говоря и тукъ и тамъ.

Г. Василевъ: Вие се подигравате съ Парламента — това е истината!

Председателстващ Д. Пешевъ: (Силно звѣни)

Министъръ К. Гуневъ: Г. г. народни представители! Повтарямъ: откакто се събра Народното събрание, вмѣсто да се постави тази важна проблема за изграждането на България и за нейния възходъ, за творчество въ стопанския животъ и, главно, за увеличаване на националния доходъ чрезъ планомерни мѣрки, неусѣтно се създаде една психоза за облекчение на задълженията.

Г. Василевъ: Ама Вие не внасяте законопроекта си, а обвинявате народнитѣ представители. Дайте Вашия законопроектъ.

Председателстващ Д. Пешевъ: (Силно звѣни) Г. Василевъ! Нѣмате думата. Недейте прекъсва!

Г. Василевъ: България иска законопроектъ по задълженията, а Вие не го давате. Вие го отлагате, Вие хитрувате. (Оживление)

Председателстващ Д. Пешевъ: (Звѣни) Г. Василевъ! Нѣмате думата!

Г. Василевъ: Нѣмамъ думата, но правя запитване, за да се обясни министърътъ.

Д. Търкалановъ: Четири години не решихте този въпросъ. Ние искаме да се внесе законопроектъ за задълженията въ Народното събрание, а не въ Министерския съветъ. Това искаме ние. Пълномощия на Министерския съветъ не даваме.

Председателстващ Д. Пешевъ: (Звѣни) Седнете си на мѣстото, г. Търкалановъ! Нѣмате думата. (Глъчка)

Министъръ К. Гуневъ: Г. г. народни представители! Ако не пазите тишина, азъ не мога да говоря. Ако искате да говоря, трѣбва да пазите тишина. Нито мога да ви чуя, за да ви отговоря, а сигурно и вие не ме чувате.

Г. г. народни представители! Този въпросъ е сериозенъ за разрешаване и е необходимо той да мине презъ комисия, която да го подтикне да отиде напредъ. Вмѣсто това, какво виждаме? Една върволица отъ делегация — отъ длъжници, отъ нарушители на всички закони въ страната, делегации отъ вдовици, сираци, инвалиди и пр.

Петко Стояновъ: Вие аслѣ бѣхте суфлѣоръ на г. Мушановъ. Вие сте съставителъ на закона.

И. Петровъ: Г. председателю! Азъ Ви моля да осигурите думата на г. министра. (Къмъ Петко Стояновъ) Това е скандално! И това било професоръ!

Председателстващ Д. Пешевъ: Г-да! Правя последно предупреждение. Иначе ще приложя правилника, ще взема мѣрки.

Петко Стояновъ: Къмъ мене ли се обръщате? Не сте ми правила другъ пътъ предупреждение.

Председателстващ Д. Пешевъ: Общо говоря.

Г. Стойковъ: Не може единъ господинъ тукъ да тероризира болшинството на Народното събрание. Неприлично е това, което правятъ тия господа. (Сочи налѣво) Ние искаме да изслушае г. министра.

Председателстващ Д. Пешевъ: Г. Стойковъ! Седнете си на мѣстото! Азъ ще въдворя реда. Правя последно предупреждение. Ако продължаватъ тия безпорядѣци, ще приложя точно правилника. Това е вече прекалено.

Министъръ К. Гуневъ: Въпросътъ може да е щекотливъ, г. г. народни представители, но азъ го излагамъ тъй, както фактически е поставенъ. Може да не сте съгласни съ менъ, но ще го разгледаме и ще го обсъдимъ. Азъ говоря за оная върволица отъ всевъзможни искания, искания — искания все за смѣтка на държавата! Най-напредъ искатъ опрощаване на задължения, опрощаване на глоби, опрощаване на данѣци, на такси, следъ това искания за увеличение на заплати, на пенсии — всички видове — искания за намаляване на мита, на акцизи, на папенти. Азъ нарочно ги скицирахъ така, защото тѣ сѣ достигнали до менъ. По-нататкъ, искания дори за обезщетение на негодни тютюни, за подпомагане на бедни общини, може би много основателни, облекчения за предмети отъ първа необходимостъ, искания за увеличение цената на зърненитѣ храни, когато цената имъ пада въ чужбина и пр. и пр. Виждате какви сѣ исканията. Азъ само въ бѣгли черти ви обрисувамъ общата картина на финансовото положение на страната, за да се замислите колко тежки задачи ни предстоятъ за разрешаване и какъ дълбоко трѣбва да се обмислятъ, за да не се правятъ леки и невъзможни за удовлетворение искания все за смѣтка на държавата. (Ржкоплѣскация)

Апелирамъ къмъ васъ, г. г. народни представители, за дълбоко, всестранно, мѣдро и обективно обсъждане и решаване на сложнитѣ въпроси, които ще се поставятъ на разглеждане въ редовната сесия, . . .

Обаждаатъ се: Ха!

Г. Василевъ: Какво е това „редовната сесия“? Това значи идущата година.

Председателстващ Д. Пешевъ: Моля Ви, г. Василевъ.

Министъръ К. Гуневъ: . . . като за решаването имъ се въодушевяватъ отъ общото благо, отъ общитѣ държавни

интереси. Само така ще постигнем изграждането на една действително нова, преуспяваща и благоденстваща България. Очитъ на цѣлъ народъ сж обърнати къмъ васъ и ние всички трѣбва да оправдаемъ довърието, което сж ни дали за дѣла не на разрушение, разединение и разложение на държавата, а за общополезни творчески дѣла, които да тикнатъ държавата къмъ възходъ и просперитетъ. (Ръкоплѣскания)

А. Цанковъ: Два месеца бездействието! Два месеца заседаваме и нищо сериозно не е внесено въ Камарата за разглеждане, . . .

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля, г. Цанковъ!

А. Цанковъ: . . . а отправяте обвинения къмъ насъ!

Министъръ К. Гуневъ: Кажете го по-спокойно, г. Цанковъ, за да Ви чуя и отговоря.

А. Цанковъ: Компрометирате парламентаризма. Това ви е идеята!

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля, г. Цанковъ!

Д. Гичевъ: Ако упрѣкътъ на министра е отправенъ къмъ правителството, ние го приемаме; той е много умѣстенъ, защото то действително не занимава Парламента съ сериозни въпроси.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля, г. Гичевъ!

Министъръ К. Гуневъ: Поставя се, г. г. народни представители, проблемътъ за облекчение на задълженията. Тоя проблемъ се поставя на дневенъ редъ главно възъ основа падането, главоломното и стремглаво падане на ценитъ на нашитъ земеделски произведения. Това именно катастрофално падане предизвика главно проблема за облекчение на задълженията у насъ. До 1929 г., знаете, че ценитъ на земеделскитъ произведения бѣха сносни, бѣха доста високи, даже задоволителни и затуй тогава този проблемъ не се постави.

За да се види отъ кога се появи катастрофалното спадане на ценитъ на зърненитъ храни, ще ви прочета нѣколко цифри отъ една табличка, която имамъ тукъ, за ценитъ на пшеницата. Въ 1925 г. цената на пшеницата стигна 7.07 л. килограмътъ, въ 1927 г. — 6.98 л., въ 1928 г. — 6.83 л., въ 1929 г. — 6.51 л., въ 1930 г. цената почва да пада и стига 3.93 л., докато въ 1931 г. цената на пшеницата спадна на 2.26 л. Така е горе-долу съ всички други земеделски произведения, а въ по-малкъ размѣръ и съ индустриалнитъ артикули.

Какво значи това? До 1930 г. включително хората сж вземали пари въ заемъ, вложили сж тия пари въ производството си и сж се надѣвали на нормални цени, обаче получаватъ произведения, които иматъ неимоверно низки цени, и се поставятъ въ невъзможност да изплатятъ дълга си.

Така се постави отначало проблемътъ за облекчение на задълженията. И така се започна да се обсъжда той. Но понеже се мислѣше, че кризата е временна, че тя може би скоро ще мине, хората бѣха повече оптимисти. Отколкуто трѣбваше, въпросътъ се батка, докато се стигна до 1932 г., когато се създадоха двата закона — законътъ за закрита на земеделеца-стопанинъ и законътъ за облекчение на длъжницитъ — Върбеновиятъ законъ. И двата тия закони се оказаха незадоволителни. Въпросътъ продължи да се дебатира тукъ, докато се стигна до тѣя наредения Мушановъ законъ, който бѣ публикуванъ въ началото на 1934 г.

Нѣкой отъ нар. представители: На 2 януарий 1934 г.

Петко Стояновъ: Той бѣше Вашъ законъ. Ето вестникътъ (Показва единъ брой отъ в. „Зора“), въ който Вие сте правили извлечения.

Министъръ К. Гуневъ: Техникътъ никога не е авторъ на законъ. Техникътъ прави това, което му се предписва. Тогава не съмъ билъ законодатель, а бѣхъ чиновникъ.

Петко Стояновъ: Съветникъ бѣхте.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Министъръ К. Гуневъ: Като чиновникъ, изпълнявахъ задачата, която ми се възложи.

Петко Стояновъ: Ако обичате, г. председателю, позволете ми да прочета единъ пасажъ отъ в. „Зора“.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Моля, г. Стояновъ.

Петко Стояновъ: Г. Гуневъ е авторъ на закона.

Министъръ К. Гуневъ: Какъвъ пасажъ ще прочетете? Наричатъ този законъ мой, защото технически азъ го изработихъ. Азъ не крия това. Нали бѣхъ въ комисията? И Вие бѣхте тогава тамъ. Всички знаете това.

Петко Стояновъ: Вие бѣхте важниятъ. Всичко бѣхте Вие.

Министъръ К. Гуневъ: Истината е, че ме повикаха три дена преди да се направи законътъ и ми долоха срокъ 4 дена да го изработи. Затвориха ме подъ ключъ, арестуваха ме.

Петко Стояновъ: Това не е важно. Важно е, че Вие го изработихте.

Т. Стоилковъ: А Вие го гласувахте като депутатъ.

Петко Стояновъ: Азъ ли?

Т. Стоилковъ: Да, Вие!

Петко Стояновъ: Не съмъ го гласувалъ, г. Стоилковъ.

Т. Стоилковъ: Вие бѣхте тогава депутатъ отъ болшинството.

Петко Стояновъ: Не съмъ го гласувалъ.

Т. Стоилковъ: Извинявамъ се, щомъ не сте го гласували.

Петко Стояновъ: По-добре е да мълчите и да не се извинявате. Не съмъ гласувалъ.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля.

Т. Стоилковъ: Въ всѣки случай числѣхте се въ болшинството, а законътъ е гласуванъ отъ болшинството. Тогава г. министъръ Гуневъ е билъ техническо лице.

Петко Стояновъ: Не се числѣхъ въ болшинството. Азъ говорихъ отъ трибуната противъ закона . . .

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Петко Стояновъ: . . . и противъ г. Гуневъ, който бѣше тогава довѣрено лице и подведе всички тогава.

Т. Стоилковъ: Какъ ще подведе Народното събрание и правителството? Така не се говори, г. професоре!

Петко Стояновъ: Така се говори, защото г. Гуневъ знае, че направи единъ пакостенъ законъ и даде неправилна насока на въпроса за задълженията.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Т. Стоилковъ: Не може да се подведе едно Народно събрание, което броеше въ състава си 5 партии. Това не е позволено да го говорите. Кѣде бѣхте вие, водителитъ на съставнитъ части на правителството, въ лицето на министритъ? И г. Гичевъ бѣше тогава стопански министъръ. Така не може!

Петко Стояновъ: Той (Сочи министъръ К. Гуневъ) е отговоренъ.

С. Цановъ: Не се сърди, бай Таско! Други имъ пишеха тогава законитъ.

Т. Стоилковъ: Народътъ ви даде довѣрие, за да задоволите неговитъ нужди. И както се процедираше тогава, вината ще търсите въ васъ. А ти, Стефане, много да не знаешъ! За тебе има други тевтери!

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Продължете, г. министре.

Министър К. Гуневъ: Голѣма честъ ми правите, Стояновъ, като казвате, че азъ, единъ чиновникъ, съмъ могълъ да подведа една Камара отъ 300 души. (Ржкопльскания) Благодаря Ви за тая честъ! (Оживление)

Петко Стояновъ: Вие подведохте министър-председателя и той хлътна съ двата крака, опозори болшинството си, опозори и партийна България. Вие сте виновенъ за това.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Т. Стоилковъ: Тогава на 19 май сѣ имали право 10 роти войници да ви взематъ управлението.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Петко Стояновъ: (Къмъ министъръ К. Гуневъ) Вие го подведохте. Вие носите отговорностъ. Вие излъгахте България. Вие знаете много добре какво сте казали. Ето Ви изъяснения! (Сочи единъ брѣй отъ в. „Зора“)

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля, г. Стояновъ!

Петко Стояновъ: Нѣмаше да говоря, г. председателю, ако не ме апострофираха.

Т. Стоилковъ: Щомъ е билъ подведенъ министър-председателъ, на 19 май сѣ имали право да ви избутатъ отъ тукъ.

Петко Стояновъ: Бай Таско! Остави тия работи.

Министъръ К. Гуневъ: Г. г. народни представители! Мушановиятъ законъ не бѣше приложенъ. Настѣпва 19 май. Следъ 19 май законътъ се преработи отъ тогавашното правителство и се публикува на 7 августъ 1934 г. като наредба-законъ за облекчение длъжниците и за заздравяване кредита.

Д. Гичевъ: Преди да бѣха изтекли сроковетѣ.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Гичевъ!

Министъръ К. Гуневъ: Тази наредба-законъ не бѣ приложена, защото даде новъ четиримесеченъ срокъ на всички длъжници да си подадатъ декларация — даже и тѣзи, които бѣха дали, можеха пакъ да подадатъ. Тази наредба-законъ не бѣше приложена къмъ всички, даже и къмъ тѣзи, които бѣха дали декларациитѣ си преди 7 августъ 1934 г.

Съ много малко думи, г. г. народни представители, каква е сѣщностъ на този законъ, за да ви изтъкна какви сѣ резултатитѣ отъ него, какво предложихъ тогава азъ въ Камарата да се одобри, защо не се одобри и какво ще ви предложи сега?

Първата категория длъжници, на които се дадохъ облекчения, сѣ занаятчиитѣ, търговцитѣ и земеделскитѣ стопани. Тия отъ тѣхъ, които иматъ задължения до 1 милионъ лева, влизатъ въ Погасителната каса, кредиторитѣ имъ получаватъ облигации. Тѣзи, които иматъ задължения до 300.000 л. — а тѣ сѣ масата, земеделцитѣ, не само дребнитѣ и срѣднитѣ съсловия — получиха опрощение: земеделцитѣ до 40%, занаятчиитѣ до 30% и търговцитѣ до 20%. Тукъ имамъ статистика за това. Отъ всички длъжници, които сѣ искали облекчение, 94% сѣ земеделци.

Петко Стояновъ: Но по точка а или изобщо по цѣлия законъ?

Министъръ К. Гуневъ: Азъ говоря по точка а, за първата категория. Да бждемъ на чисто. Точка б говори за втората категория. — Казвамъ, 94% сѣ земеделци, 4,4% сѣ занаятчи и 1,6% сѣ търговци. Това е неокончателна, но може да се каже почти точна статистика, защото оставатъ още 5—6 хиляди души, чиито дѣла не сѣ разгледани. Приели сме длъжници 209 хиляди и нѣщо, крѣгло 210 хиляди души за една сума отъ 5 милиарда и 379 милиона лева. Значи, срѣдно сѣ падатъ по 24 хиляди лева на длъжникъ. Процентътъ на опрощаванията върху тая сума възлиза на около 30-2% за тази категория длъжници.

По втората категория б имаме досега облекчени длъжници 19.234 души, за една сума отъ 1 милиардъ и 247 милиона лева. Знаете въ какво се състои сѣщността на об-

лекчението: най-напредъ имъ даваме две години да плащатъ само лихвата; отъ 2 до 10 години, а въ краенъ случай и до 15 години, имъ даваме разсрочване на дългъ, премахваме прѣкомѣрно голѣмитѣ лихви, които слизатъ до 7%; премахваме прѣкомѣрно голѣмитѣ печалби, даваме имъ право да плащатъ облигациитѣ съ 5% лихва, и отъ длъжници къмъ кредитора тѣ ставатъ такива къмъ Погасителната каса, а Погасителната каса става длъжникъ къмъ кредиторитѣ, на които тя дава облигации. Това е облекчението по буква а.

За длъжниците по буква а има да се каже още и това, че тамъ се допустна да бждатъ приемани облекчения на длъжници, на които пасивътъ е два пѣти по-голѣмъ отъ актива. Тѣзи, които имаха по-голѣмъ пасивъ отъ този, не биваха облекчавани, освенъ ако дадѣха специални обезпечения или ако имаха приходи, обезпечаваша годишнитѣ вноски. Обаче за земеделцитѣ съ дългъ до 75.000 л. както и за занаятчиитѣ съ дългъ до 45.000 л., тѣзи условия не се искаха, т. е. тѣ се облекчаваха безусловно, безъ огледъ на това имаха или нѣмаха активъ. (Къмъ Петко Стояновъ) Това е законътъ. Обяснявамъ го. Недейте ми клати глава.

Петко Стояновъ: Не! Казвамъ, че така е въ закона.

Министъръ К. Гуневъ: Това даде 1 милиардъ лева загуба на държавата. Така че законътъ Ви обяснявамъ. Нали казахте, че е лошъ законъ? Азъ Ви обяснявамъ какво е въ закона.

С. Цановъ: Този законъ е лошъ.

Министъръ К. Гуневъ: Лошъ — добъръ, това е законътъ.

Отъ опрощаването, г. г. народни представители, оставатъ дългъ въ тежестъ на държавата 1.600.000.000 л. окончателна загуба. Като имате предвидъ, че сме облекчили и лица, които никога нѣма да платятъ, защото нѣматъ активъ — азъ говоря за тѣзи съ дългъ отъ 75—45 хиляди лева, отъ които имаме една предварителна загуба отъ 1 милиардъ лева — това прави несъмнено 2.600.000.000 л. новъ дългъ въ тежестъ на държавата и трѣбва да го туримъ къмъ онѣзи дългове, за които преди малко ви дадохъ цифри. Това е то положението, въ което сме сега.

С. Цановъ: Длъжниците пицятъ, държавата плаща, а банкеритѣ печелятъ.

Министъръ К. Гуневъ: Този законъ, г. г. народни представители, се прилагаше много спокойно до преди нѣколко месеци. Азъ не зная случай при мене да се е явилъ длъжникъ, който да ми каже, че е недоволенъ отъ закона и отъ неговото прилагане, да ми каже, че иска нѣщо повече. Идваха само хора, които случайно бѣха изгубили нѣкои процеси и които бѣха пропуснали срока за ревизия, и ме помолиха да намѣрия начинъ да имъ се ревизиратъ решенията, понеже били неправилно взети. При мене длъжници за облекчение сѣ идвали само три групи. Тѣзи групи бѣха: длъжници отъ земетръсната областъ, Пловдивско; бѣжанцитѣ, които намираха, че на много висока цена имъ сѣ се предали имотитѣ, и длъжници по икономическия строежъ на жилища.

Но азъ избѣрахъ, г. г. народни представители, — защото ме прекъсвахте — пропуснахъ да кажа, какво направихме съ длъжниците по ипотекитѣ. По облекчителния законъ, при ипотекитѣ се намали лихвата на 7%, а бѣше 11,5%; плюсъ това, даде се единъ срокъ отъ три години за плащане само на лихвата, следъ което се възстановиха договорнитѣ условия. Това бѣше основата. Обаче ние миналата година, съ другъ законъ, намалихме лихвата на 7% къмъ учреденията, респ. на 6% къмъ физическитѣ лица и дадохъ автоматически, безъ молба, единъ новъ срокъ отъ три години, т. е. до 7 октомврий 1940 г.

К. Славовъ: Народътъ иска да знае ще мине ли сега законътъ за задълженията?

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Седнете, г. Славовъ!

Министъръ К. Гуневъ: Не Ви чувамъ. Азъ разправамъ какво е направено; дали е достатъчно или не, вие ще го кажете. Най-малко трѣбва да знаете какво сме направили.

Какъ се е разсѣждавало тогава, г. г. народни представители? Защо се отдѣлиха земеделцитѣ, занаятчиитѣ и дребнитѣ търговци отъ другитѣ категории длъжници: ра-

ботници, чиновници, пенсионери, свободни професии и пр.? Защо се отдълиха? Изглежда, че трябва да е имало известни основания и то по-големички, защото въ съседните намъ страни, Югославия и Гърция, освен на земеделци-стопани, на никого друго облекчение не се даде. Тъхнитъ закони сж за облекчение само на земеделца-стопанинъ, защото считатъ, че само той е крайно засегнатъ отъ катастрофалното спадане на ценитъ на неговитъ произведения. Ние сме отишли малко по-далече — ние сме дали облекчение и на другитъ категории длъжници, но въ никой случай ние не можехме да дадемъ облекчения равни на ония, които дадохме на земеделца-стопанинъ.

Преди всичко градскиятъ длъжникъ е, който получи пари да си направи къща. Безспорно, ценитъ на имотитъ спаднаха, както спаднаха и ценитъ на всички продукти. Но, въ замѣна на това какво получи той? Имаше едно спадане на наемитъ. Казва се: съответно трябва да облекчимъ и него, понеже сж спаднали наемитъ. Но, като паднаха наемитъ съ 30—40%, по съществуващия законъ лихвата отъ 11½ и 11¼ не се ли намали на 6 и 7%? Туй намаление на лихвата не отговаря ли на намалението на неговитъ приходи? Следователно, не се ли тѣ съвпадатъ? Нѣкои говорятъ, че стойността на имотитъ паднаха въ същия размѣръ, обаче, същевременно не спадна ли и българскиятъ левъ? Какво е то компенсационната премия, за която се говори постоянно и сега, отъ 35%? Това е, несъмнено, спадането на лева. Постепенно до днесъ ние имаме 35% спадане на лева. Следователно, дветѣ равноценности не паднаха ли успоредно? Защо да правимъ облекчение на ипотечарния длъжникъ? Да му опростимъ дълга, то значи да ошетимъ кредитора. На какво основание ще вземемъ имота на кредитора и да го дадемъ на другото? Не трябва ли да се контрабалансира едното съ другото? Една държава, която трябва да се управлява правилно, трябва ли да позволи да бѣде краденъ единъ и да се облекчава другъ? Ще облекчатъ само оня длъжникъ, който е засегнатъ отъ редица форсъ-мажорни събития, чиито произведения действително сж спаднали катастрофално въ своята стойностъ, за което той нѣма вина, защото конюнктурата бѣше такава. За другитъ нѣмаме такива обективни причини, следователно, не можемъ да ги облекчимъ.

Вземете хората, на които се дадоха кредити по закона за икономическия строежъ на жилищата, които най-много сж идвали при мене да ме смущаватъ. Тѣзи хора получиха земя почти безъ пари, на безценица, която има да плащатъ на общината въ продължение на 20 до 50 години и то безъ лихва. Тѣ получиха и кредити по закона за икономическия строежъ на жилища. Но правиха, сгруваха — и Парламентътъ имъ опрости лихвата, тѣ не платиха никаква лихва. Същитѣ тия хора иматъ да плащатъ дълга си въ продължение на 20 години и то съ намалена лихва отъ 8 на 4%. Какво по-големо облекчение искатъ? За чия смѣтка ще го направимъ? Въ смѣтностъ тѣ направили съ чужди срѣдства къщи. Защо да имъ опростимъ тия суми? Кой да ги понесе? Азъ не виждамъ това. Затуй не бихъ се съгласилъ въ никой случай тѣ да се облекчатъ повече.

И. Петровъ: Тѣ сж солидарни длъжници.

Министъръ К. Гуневъ: Какви солидарни длъжници? Убедете ме най-после и азъ ще го приема, но това е моето мнение.

Г. г. народни представители! Почна се подготовката на изборитъ и веднага започна да се повдига въпросътъ за облекчение на задълженията. Този въпросъ се раздуха и стана много голѣмъ именно въ разгара на борбитъ за изборитъ. Азъ избори не правихъ, но дойде до моитъ уши тая пакостъ.

Д. Гичевъ: (Казва нѣщо)

Министъръ К. Гуневъ: Нѣма съмнение, г-да, че презъ време на изборитъ се повдига въпросътъ за облекчение на длъжницитъ. И дума да не става. Оказа се, че сж се давали праздни обещания. Изтъквамъ, че тогава този въпросъ започна да се раздухва.

Г. Петровъ: Цензурата не позволяваше.

Министъръ К. Гуневъ: Да, но това не прѣчеше на хората да агитиратъ.

Г. Петровъ: По директиви на правителството не позволяваше.

Министъръ К. Гуневъ: Отвѣкжде започнаха да идватъ при мене ония делегации, за които ви споменахъ. И какво

е същественото, което ми искаха? Най-напредъ почнаха много скромно: ние не сме противъ закона, законътъ е законъ, законътъ е добъръ, обаче много хора, поради зловредни агитации по-рано, когато се гласува законътъ, не подадоха молби за облекчение. Имашъ сведения, че такива зловредни агитации имало даже въ цѣли райони. Хората сж се въздържали да поискатъ облекчение, защото се агитирало противъ закона.

Т. Стоилкозъ: И Земеделската банка е агитирала така тогава.

Министъръ К. Гуневъ: Има и обратното. Разправятъ, че и органи на Земеделската банка сж заплашвали длъжницитъ на банката — тогава, разбира се, когато е билъ гласуванъ законътъ — че ако поискатъ облекчение, ще изгубятъ кредита си предъ банката. — Има действително длъжници, които, уплашени, не сж подали молби и сж изпуснали срока. Това е, което най-напредъ ни се иска, и азъ намѣрихъ, че е справедливо за изпусналитъ единъ фаталенъ срокъ, понеже сж останали къмъ 40—50 хиляди души извънъ облекченията, да се ирамъ Парламента да възстанови този фаталенъ срокъ съ новъ срокъ и да имъ даде възможностъ да подадатъ молби за облекчение и молбитъ имъ да се разгледатъ още сега.

Но веднага следъ това почна да ми се говори за измѣстване на датата. Преди малко азъ ви казахъ, г. г. народни представители, че проблемътъ за облекчение на длъжницитъ бѣше свързанъ съ падналитъ цени. Ценитъ паднаха презъ 1931 г.; тогава тѣ вече бѣха ниски. Защо сега искатъ да се измѣсти датата, за да се включи и 1931 и 1932 г.? Длъжницитъ, които сключиха своитъ заеми въ моментъ, когато ценитъ бѣха ниски, съ паритѣ, които получиха, си набавиха продукти на най-ниски цени; следователно, тѣ сж облагодетелствували. На какво основание се иска сега да ги облекчаваме? Съ съжитѣ пари, които тѣ ще върнатъ на кредитора, той не може да получи толкова стока, колкото е получилъ длъжникътъ, когато е получилъ заема. Тукъ въ смѣтностъ положението на кредитора е тежко — това е истината. Следователно, нѣма обективни причини да се измѣсти датата, безъ да ошетимъ кредитора. Затуй азъ не бѣхъ съгласенъ съ измѣстването на датата.

Нѣкой отъ нар. представители: Въ тютюневитъ райони катастрофата дойде въ 1931 и 1932 г.

Министъръ К. Гуневъ: Азъ ви казахъ. Има статистика, можете да видите ценитъ.

Повдигна се другъ единъ въпросъ, за който г. Петко Стояновъ ме обвини, че азъ съмъ подвелъ г. министъръ-председателя. Касае се въпросътъ за облекчениетъ поръчителите.

Петко Стояновъ: Азъ не съмъ говорилъ още. Отде знаете какво съмъ мислилъ?

Министъръ К. Гуневъ: Слушахъ тогава речта Ви въ пленума.

Петко Стояновъ: Чесно слово Ви давамъ, че не знаехъ, че Вие сте този зълъ духъ, който е диктувалъ закона, и не съмъ ималъ предвидъ Васъ. Сега знамъ и, ако ми дадете думата, ще Ви кажа . . .

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

И. Петровъ: Г. председателю! Този чозѣкъ (Сочи Петко Стояновъ) не знае какво приказва. Отъ 15—20 години по-зълъ духъ отъ него азъ не познавамъ. Единъ непризнатъ финансовъ талантъ! Сутринъ го е ядъ на хората, а подиръ обѣдъ — на него си. Това е той! Финансистъ!

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Министъръ К. Гуневъ: Все пакъ съ огледъ на тѣзи искания, които се направиха, азъ, за да се осведомя горедолу къде сме, внесохъ въпроса въ дветѣ парламентарни комисии — финансовата и правосѣдната. По едно време спрѣхме се да обсъдимъ този въпросъ и въ по-големъ кръгъ. Съ огледъ на желанията, които се изказаха, азъ направихъ пълненъ докладъ предъ Министерския съветъ, който бѣше ме натоварилъ да изработя нѣщо като *avant-projet*. Този проектъ разгледахме въ комиситѣ. И мога да ви кажа съ две думи какво предложихъ. Ще ви кажа и защо не го внесохъ въ Камарата. Въпросътъ излѣзе много по-комплициранъ. Най-напредъ знаете, че

поржчителитѣ, по закона, който е сега въ сила, иматъ право да се ползватъ отъ облекчения и намаленията, дадени на длъжника, по прѣкомѣрнитѣ лихви и по прѣкомѣрнитѣ печалби, иматъ право да се ползватъ и отъ отсрочката и отъ намалената лихва, но нѣматъ право да се ползватъ отъ опрощаването, което се прави на длъжника. Съ други думи, държавата, която стана кредиторъ на длъжниците, макаръ да събира отъ тѣхъ вземането си съ 20—40% намаление, има право да го събере въ цѣлия му размѣръ отъ поржчителя. Такъвъ е сега действащиятъ законъ.

Петко Стояновъ: Не само държавата. По чл. 11, буква а, и всѣки джирантъ има това право. Вие го внесохте. То не е само за държавата, а и за джиранта.

Министъръ К. Гуневъ: Не е важно кой го е внесълъ. Важно е, че законътъ, който е въ сила, е такъвъ — и азъ него обяснявамъ.

Този текстъ, който цитирамъ, дава право на кредитора, като види състоятеленъ поржчителъ, да му връжи облигациитѣ, които е получилъ, и да си получи отъ поржчителя паритѣ въ брой. Най-после има и друго положение за поржчителя, който е все пакъ по-добре отъ длъжника. Като има повече имоти, да плати въ по-късъ срокъ. Това е сегашното положение.

Азъ се съгласихъ поржчителитѣ, солидарни или не, както и косвенитѣ длъжници, джиранти и др. да се ползватъ по право отъ всички облекчения, дадени на длъжниците. Това е пресекътъ, който сега искахъ да внесе и който се гледа отъ комисията.

Петко Стояновъ: Следъ 5 години.

Министъръ К. Гуневъ: Не е важно. Азъ тѣгава не бѣхъ нищо, нито изпълнителна, нито законодателна властъ.

Министъръ И. Кожухаровъ: (Къмъ Петко Стояновъ) Обърнахте речта на г. министъръ Гуневъ на диалогъ. Това не е вече парламентарна речъ. Вие най-много предизвиквате и апострофирате.

Петко Стояновъ: Азъ абсолютно съ нищо не го предизвиквамъ, но той се обръща все къмъ менъ.

Министъръ И. Кожухаровъ: Той съ нищо не Ви предизвиква.

Петко Стояновъ: Г. министърътъ се обръща къмъ менъ и азъ не мога да не му отговоря. Той иска да стовари всичко върху менъ.

Министъръ И. Кожухаровъ: Азъ Ви казвамъ, че Вие обърнахте речта на г. министъръ Гуневъ на диалогъ.

Петко Стояновъ: Не съмъ ималъ такова намѣрение. Той самъ си обръща речта на диалогъ.

Министъръ И. Кожухаровъ: Следете се малко по-добре и ще се убедите, че е така.

Петко Стояновъ: Следете се и Вие.

Министъръ К. Гуневъ: Друго, което предложихъ. По сега действащия законъ, г. г. народни представители, длъжниците къмъ Погасителната каса могатъ само предсрочно да изплатятъ цѣлия си дългъ или частъ отъ него въ облигации изцѣло. Що се отнася до длъжниците, които внасятъ само редовнитѣ си вноски, тѣ иматъ право да внасятъ половината въ облигации и половината въ пари. Обвниха ме, че при това положение облагодетелствувамъ по-състоятелния длъжникъ, защото той може да намѣри пари да купи още сега облигации на ниска цена и да се наплати и че по този начинъ той изплаща дълга си само съ 30% — казвамъ 30%, защото 40% е получилъ опрощаване и останалитѣ 60% е изплатилъ съ 30 л. за 100 л., защото купува облигациитѣ по курсъ 54 л. и, значи, цѣлия дългъ отъ 100 л. е платилъ съ 30 л. Това улеснение, казватъ, има само състоятелниятъ длъжникъ, който може да купи облигации и веднага да си изплати дълга, когато послабиятъ длъжникъ трѣбва да търси 50% въ пари и 50% въ облигации. За да дадемъ възможностъ и на най-бедния длъжникъ да заплати дълга си изцѣло въ облигации, предвидѣхме текстъ, споредъ който както длъжниците, така и поржчителитѣ могатъ да плащатъ задълженията си къмъ Погасителната каса въ всѣко време съ издаденитѣ

отъ сжщата облигации. Това се отнася сжщо и до закъснитѣ лихви и до аноитетнитѣ вноски. (Ржкоплѣскания) Това е едно облекчение за най-малкитѣ длъжници.

Има и другъ единъ случай, г. г. народни представители. Законътъ допуска да се даватъ отсрочки отъ управителния съветъ на касата само следъ като има две закъснитѣ вноски за още една и то до нейния падежъ, значи за 6 месеца. Понѣкога, обаче, се явяватъ бедствия, които засѣгатъ цѣли райони, както е сега сушата или както бѣше циклонътъ въ Ловечъ или пожарътъ въ Банско. Тогава цѣли райони пострадватъ отъ едно бедствие и всички отъ този районъ нѣматъ възможностъ да плащатъ. Съ единъ текстъ предвидѣхме изрично: съ решение на управителния съветъ, одобрено отъ министра на финанситѣ, може да се даватъ отсрочки неограничено. Не се предвиждатъ ограничения — колкото е необходимо, толкова да се даде.

Упрѣкнаха ме и въ друго: вие издадохте законъ, прилагате го, обаче лишихте длъжниците отъ кредитъ, защото наложихте обща възбрана върху имотитѣ имъ и тѣ сега нѣма какво да заложатъ, за да получатъ кредитъ. Казаха ми: не е ли достатъчно да се задоволите съ имотитѣ въ размѣръ на вземането и да освободите другитѣ; защо налагате обща забрана, както е сега? — Намѣрихъ, че и това е умѣстно, именно, за да дадемъ възможностъ на тѣзи хора да работятъ, да се развиватъ. Погасителната каса може, по оценка на Земелѣвската банка, да възбрани имоти само въ размѣръ на държавното вземане, а всичко друго да се освободи отъ възбрана. Това бѣше следващиятъ по-важенъ текстъ.

Стигнахме, както ви изтъкнахъ и по-рано, до ония длъжници, които сж пропуснали срока. Това го поправихъ въ смисълъ: на всички, които отговарятъ сега на този законъ, да имъ дадемъ единъ новъ срокъ — както и всички, които сж пропуснали срока за обжалване предъ ревизионната комисия, да получатъ новъ, предполага се 4-месеченъ, срокъ да си подадатъ молбитѣ и да получатъ облекчение.

Единъ въпросъ, който повдигнахъ и по който си направихъ резервата, бѣше: дали новитѣ облекчения, които ще засегнатъ нови минимумъ два милиарда лева дългове, отъ които ще имаме едно опрощаване около 600 милиона лева, трѣбва да бждатъ въ тежестъ на държавата или не? Този въпросъ го повдигнахъ, защото не направихъ изложение за финансовото положение на страната. Готовъ съмъ да го обясня винаги предъ компетентни хора въ комисии, за да се види нѣма ли държавата по-голъми нужди и, главно, да създаде условия за увеличаването на националния доходъ на страната, за да даде възможностъ на хората да се наплатятъ, отколкото да имъ прави облекчения, за да загазятъ пакъ и да не могатъ да платятъ. Този въпросъ ще се разгледа основно въ оная комисия, за която следъ малко ще ви говоря. Затуй се резервирахъ. Въ текста бѣхъ турилъ, че облекченията оставатъ въ тежестъ на кредиторитѣ. Поставихъ го, безъ да считамъ, че се накрънява съ нѣщо кредитътъ, защото и сега кредиторитѣ получаватъ облигации. Ако кредиторътъ, който и сега получава облигации, получи сума, той има възможностъ да купи сжщото число облигации, даже съ намалена цена, защото курсътъ е 52—54. Това съмъ го поддържалъ предъ съвета и той се съгласи съ мене. Въ всѣки случай, азъ не можехъ да поема отговорността да отежня държавата въ този моментъ, при днешното финансово положение, и съ този новъ дългъ.

Това е сжщественитѣ въпросъ, г. г. народни представители! Азъ го изложихъ накратко, но той обхваща маса длъжници. Обаче азъ не съмъ далъ съгласие за измѣстване на датата. Тамъ нѣма да се съгласи и никой нѣма да се съгласи. Тамъ отговорностъ не желая да поема, защото считамъ, че ще извърша престѣпление спрямо дребнитѣ спестители.

Сега, по закона, на тѣзи, които иматъ неплатени две вноски, ако имъ пратимъ покана, следъ единъ месецъ вече цѣлото вземане става изискуемо. Плюсъ това, закъснитѣ вноски носятъ лихва 1% повече. Много хора казаха, че сега не е харманъ и че трѣбва да мине харманътъ, да си прибератъ хранитѣ отъ жетвата и тогава да плащатъ. А не сега да ги екзекутираме. Азъ предвидѣхъ да имъ дадемъ отсрочка до края на годината — като прибератъ своята жетва, тогава да платятъ. Тамъ дадохъ съгласие, но считамъ, че не съмъ правъ, гдето съмъ го далъ, защото тѣ имаха две закъснитѣ вноски миналата година, когато имахме най-добра реколта. Когато дошелъ падежътъ 7 октомврий, нищо не сж платили; не сж платили и априлската вноска презъ миналата година. И сега презъ априлъ не плащатъ и искатъ да имъ отложимъ плащането съ още една жетва! Считамъ, че това не е редно. Който длъжникъ имаше добрата воля да плати, можеше да плати. Фактъ е,

че преди изборитѣ 72% отъ длѣжниците платиха, а следъ изборитѣ — 15%. Това на какво се дължи? На невѣзможността да се плаща, или на други причини? Миналата година харманѣтъ бѣше най-добриятъ и иматъ две вноски неплатени. Защо не платиха? (Вѣзражения)

Д. Търкалановъ: Сигурно това е резултатъ на демагогията!

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Нѣмате думата.

Министъръ К. Гуневъ: Чухте кой е резултатътъ на демагогията.

Тѣзи въпроси се дебатираха. Обаче повдигнаха се и много други въпроси. Въпросътъ се счете за много по-комплициранъ, който изисква едно много по-дълбоко изследване. Както ви казахъ, правителството не бѣше готово съ тая работа, защото, преди да се свика Народното събрание, никой не повдигна въпросъ за облекчение на длѣжниците. Азъ казахъ кои групи длѣжници идваха при мене и тѣкмо за тѣхъ съмъ приготвилъ проектъ — както за земетръсната областъ, така и за бѣжанцитѣ. Отказахъ на тѣзи, които иматъ заеми за икономически строежъ на жилища, заради това защото счтахъ, че тѣхниятъ въпросъ е окончателно решенъ. Ако се повдига въпросъ, че не сме готови, то е затуй, защото ние не знаехме, че има още хора, които повдигатъ въпросъ за облекчение на длѣжниците. Този въпросъ се повдигна тукъ въ Камарата — признавамъ го. И понеже го смѣтахъ за по-комплициранъ, азъ се посѣветвахъ съ хората, съ които трѣбваше да се съветвамъ: съ финансовата комисия и съ правосъдната комисия — и тѣ ми изтъкнаха, че този въпросъ не може да се разгледа сега. Затуй решихме да свикаме една комисия отъ най-компетентни хора, . . .

Г. Василевъ: Кримска комисия!

Министъръ К. Гуневъ: . . . която ще се събере презъ септемврий и която ще се състои отъ по трима души — главно бюрата на комиситѣ: по Министерството на земедѣлнето, по Министерството на финанситѣ, по Министерството на търговията и по Министерството на правосъдието — и още трима души. И за да докажа на г. Петко Стояновъ, че азъ имамъ добра воля да изслушвамъ компетентнитѣ хора, моля го, . . .

Петко Стояновъ: Г. председателю! Виждате, че не искамъ да го пресичамъ. Азъ моля по този въпросъ да ми дадете думата.

Министъръ Г. Маневъ: Той (Сочи министъръ К. Гуневъ) Ви прави покана.

Петко Стояновъ: Благодаря, г. професоре!

Министъръ К. Гуневъ: Г. Стояновъ! За да Ви докажа, че азъ ценя компетентнитѣ хора, помолихъ другаритѣ и тѣ се съгласиха да Ви помоля, Васъ и г. Сакаровъ, като компетентни хора, да глѣзете въ тая комисия, да допринесете нѣщо. (Ржкоплѣскания) Какво по-хубаво отъ това? Азъ не бѣгамъ отъ компетентнитѣ хора. Искамъ да ме подпомогнете.

Д. Гичевъ: Ами и за финансовата комисия не може ли?

Министъръ К. Гуневъ: Какво има за финансовата комисия? Въ нея г. Рашко Маджаровъ участвува.

Г. Василевъ: Финансовата комисия още утре да почне работата. Внесете проекта.

Министъръ К. Гуневъ: Тая комисия не само да обсъди въпроса, но и да направи анкета, да изслуша всички стопански деятели, всички хора, които разбиратъ, и да заключи: можемъ ли да посегнемъ на спестяванията въ страната или не? Нѣма ли да ударимъ кредита?

Г. г. народни представители! Това сѣ голѣми въпроси, които ние не можемъ да минемъ така леко. Ние трѣбва да внесемъ успокоение. Азъ мога да заявя едно — че правителството ме е натоварило да съобщя, че, какъто и законъ да прокараме, ние никога нѣма да се съгласимъ да посегнемъ на българскитѣ спестявания. (Продължителни ржкоплѣскания) Не забравяйте едно — че ние кредитѣ отъ странство мѣчно намираме. У насъ въ 1935, 1936, 1937 г. г. почнаха да се явяватъ малки спестявания. Дай, Боже, да се събератъ малко капитали, защото сѣ необходими —

безъ тѣхъ ние нищо не можемъ да направимъ, не можемъ да вървимъ напредъ. Недейте забравя, че въ миналото, презъ кризата, всички банки загубиха своитѣ капитали, тѣ изчезнаха. Сега имаме само срѣдствата на спестителитѣ. На тия срѣдства ние нѣма да посегнемъ. (Ржкоплѣскания)

Г-да! Напоследъкъ много често се говори, даже ми направиха питане, въ което се казва, че тѣкмо сега напоследъкъ фискалната властъ вилнѣе, прибѣгва къмъ принудителни мѣрки, продава черги, бакъри и пр. . . На това питане ще отговоря, щомъ получа даннитѣ отъ цѣлата страна. Обаче мога да ви съобщя сега априорно нѣкои данни. Вие знаете, че освенъ закона за облекчение на длѣжниците нашето управление създаде редица облекчителни закони. Преди малко ви споменахъ за намаляването акциза и митата на солта, на петрола, на бензина, на гвоздеитѣ и пр. Ние, обаче, създадохме редица облекчения и съ опрощаване на данѣци. Ние опростихме всички лихви и глоби не само за закъснения, но и за нарушения. Отидохме и по-далечъ: знаете, че опростихме на беднитѣ данѣкоплатци цѣлия данѣкъ сгради до 1932 г., ако се не лѣжа, друга само го намалихме до известенъ размѣръ. Отидохме и по-далечъ. Това (Сочи преписки) е цѣла литература по облекченията, г-да, която не ща да ви чета, защото може да ви отегча. Азъ ви казвамъ горе-долу, въ резюме, това, което сме направили. Знаете, че по случай раждането на престолонаследника, независимо отъ това, че направихме горнитѣ облекчения съ опрощаване на всѣ какви глоби, ние опростихме всички прѣки данѣци до 5 хиляди лева. А пъкъ знаете, че у насъ масата отъ данѣкоплатцитѣ плаща данѣкъ до 5 хиляди лева. Щомъ всички прѣки данѣци до 5 хиляди лева сѣ опростени, азъ не виждамъ какъ можемъ да вършимъ принудителни действия противъ земеделскитѣ стопани, като имате предвидъ, че отъ 1935 г. насамъ държавата не събира никакви прѣки данѣци отъ земеделеца-стопанинъ. Това е истината. Земеделецътъ-стопанинъ не плаща прѣкъ данѣкъ на българската държава. Какъ тогава ще ме обвините, че моитѣ органи вършатъ изпълнителни действия?

Г. Василевъ: Земеделецътъ-стопанинъ плаща 30 вида данѣци. Това, което приказвате, че не плащатъ данѣци, то е една фантазия, една демагогия.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Министъръ К. Гуневъ: Това е априорно казано, а фактитѣ ще ви съобщя.

Г. Василевъ: Селянинътъ плаща данѣкъ за кучето, за коня, за колата. Защо разпиряте въ Камарата, че селянинътъ не плаща?

Д. Търкалановъ: Софийската община търси отъ гражданитѣ на София много данѣци и имъ спира водата.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Г. Търкалановъ! Правя Ви изобличение за първи пътъ.

Министъръ К. Гуневъ: Освенъ това, г. г. народни представители, по косвенитѣ данѣци се направиха голѣми облекчения. Ще ви ги кажа много накратко. Съ законъ отъ 1936 г. опростихме напълно всички глоби до 5 хиляди лева. Глобитѣ надъ 5 хиляди лева се намалиха съ 60%. Глобитѣ по закона за данѣка и такса за хазартнитѣ и за развлѣчения игри се намалиха съ 70%. Недоборитѣ отъ акцизъ на вината, данѣка върху материалитѣ и общинския налогъ до 1.000 л. опростихме напълно, а тия надъ 1.000 л. ги намалихме съ 50%. Казахъ ви акцизътъ на вината какъ се намали, на материалитѣ, отъ които се вари ракия, какъ се намали, на петрола, на газѣла, на таксата върху гвоздеитѣ и на бензина — също. По митницитѣ, по гербовия налогъ, по закона за лова, по закона за рибарството, по закона за общинския налогъ, по данѣка върху наследствата направихме намаление 40%. Облекченията сѣ много, не искамъ да губя време за изброяването имъ. Въпросътъ е да знаете, че направихме тия облекчения и тѣ ни коствуватъ много. Това ни даде едно голѣмо намаление въ постѣпленията отъ приходитѣ. Сега ни се искатъ още облекчения и тоя въпросъ е отнесенъ въ финансовата комисия. Сѣщата комисия, която ще гледа новия проектъ за облекчение на длѣжниците презъ септемврий, ще види какви облекчения да даде по фискалнитѣ закони. Затуй я свикаме на 1 септемврий — 45 дена преди свикването на Народното събрание.

Има нѣкои въпроси, г. г. народни представители, които се повдигнаха въ речитѣ на нѣкои народни представители,

на които не можахъ да отговоря. Тѣ приличатъ малко на прѣки обвинения. Напр., г. Багряновъ повдигна въпроса за винената киселина. Понеже това го има въ питането, позволете ми да кажа само нѣколко думи. Той е единъ дребенъ въпросъ, който не заслужава да ви занимавамъ съ него, но понеже се раздуха, не мога да го смѣля. Г. Багряновъ изтъкна, че митото било високо, че търговци поржчали въ странство винена киселина, гдето цената паднала, но, докато пристигне тѣхната стока, азъ съмъ повишилъ митото на винената киселина, а сѣщо така и на първичнитѣ материали, отъ които тя се прави. И тогава г. Петко Стайновъ запита: „Кой взема печалбата?“

Азъ казахъ: ще Ви отговоря, и сега отговарямъ на въпроса съ две думи. Имаме две фабрики въ България за винена киселина, и двѣ бѣха покровителствувана индустрия, значи имаха покровителство по закона за насърдчение на мѣстната индустрия. Когато замѣнихме закона за насърдчение на мѣстната индустрия съ закона за индустрията, махнахме това покровителство и превърнахме митата отъ адвалорни такси въ мита по обикновената тарифа. Забележете, че тогава митото на винената киселина, която иде отъ чужбина, бѣше 300 л. златни за 100 кгр. — най-високото протекционно мито. Когато замѣнихме закона за насърдчение на мѣстната индустрия съ закона за индустрията, въ сѣщото време азъ ревизирахъ и тарифата, и двата закона вѣдѣзоха едновременно въ сила. Тогава намѣрихъ, че протекцията, която се дава — 300 л. златни — е висока и азъ я намалихъ на 200 л. за 100 кгр. Обаче веднага следъ това почнаха оплаквания. До 1936 г., когато измѣнихъ тарифата, никой търговецъ не се е оплаквалъ противъ високото мито. Мой е починътъ да намаля митото отъ 300 на 200 л., съ огледъ да видя дали лимонтузото може да се произвежда у насъ съ една по-малка протекция. Обаче веднага следъ моя законъ почнаха оплаквания, че това е абсолютно невъзможно, че затваряте двѣ фабрики, че удряте индустрията. Трѣбваше непременно да направя анкета. Първата анкета азъ направихъ съ моитѣ хора, но азъ не счетохъ, че тѣ сѣ достатъчно компетентни и се отнесохъ лично до тогавашния министъръ на търговията, промишлеността и труда г. Бързовъ. Той ми прати една много подробна анкета, която не одобрихъ, макаръ да бѣше въ полза на фабриктѣ. Исканъ по-основна анкета, за да може всѣки, който я прочете, да каже: това е истината. Той ми направи втора анкета. И отъ тия три анкети се установи, че фабриктѣ не могатъ да работятъ, че ще иматъ загуба. Другъ е въпросътъ, дали да затворимъ фабриктѣ или не — азъ този въпросъ не съмъ решавалъ. За мене бѣше важно да имъ дамъ протекция, за да получатъ законна печалба. И отъ тритѣ анкети се установи, че азъ трѣбва да възстановя старото мито отъ 300 златни лева. Обаче, вмѣсто на 300 л., покачвамъ митото на 260 златни лева, като поправямъ една грѣшка. Лимонената киселина се пради отъ две основни соли: калиевъ тартаратъ и калиевъ битартаратъ, които даватъ еднакъвъ резултатъ. Обаче при промѣната на тарифата съмъ събркалъ, като едната соль съмъ обложилъ съ 17 златни лева, а другата съ 5. Отъ това ще излѣзе, че съмъ облагодетелствувалъ едната фабрика, въ ущърбъ на другата. И когато ми се подсказа този дефектъ на закона, азъ веднага направихъ митото еднакво, 5 лева за едната и 5 лева за другата соль, и затуй не качихъ митото на лимонената киселина на 300 л., а на 260 златни лева. Обаче какво става? И тукъ е подведенъ г. Багряновъ и затуй се чудя какъ повдигна този въпросъ. Знаете, че митото е единъ заложенъ приходъ на държавата срещу заемъ, сключенъ въ чужбина, и когато азъ намалявамъ или увеличавамъ митото, не мога да направя това безъ позволенieto на кредиторитѣ. Законопроектътъ за промѣната на митнишката тарифа мина презъ Министерския съветъ, но азъ трѣбваше, преди да го публикувамъ, да го държа въ тайна, докато пиша писмо, за да искамъ съгласието на кредиторитѣ и докато получа отговора имъ. Тѣ отговарятъ бавно, защото се събиратъ въ Лондонъ. Въ туй време, докато чакамъ отговора, единъ варненски търговецъ подушилъ, че качвамъ митото отъ 200 л. на 260 л. и, за да може да се запаси съ лимонена киселина съ ниско мито, бърза да поржча 10 тона, т. е. 10.000 кгр. въ Италия, която тъкмо прави дѣмпингъ на цената на лимонената киселина. Значи, първо, ще я купи на дѣмпингова цена и, второ, ще плати старото мито и, следъ като влѣзе въ сила новиятъ законъ за митнишката тарифа, ще реализира една свръхпечалба. Вмѣсто да я дамъ тази свръхпечалба въ джоба на тоя господинъ, азъ разгеле получихъ своевременно отговора отъ кредиторитѣ, своевременно публикувахъ закона и неговата лимонена киселина остана въ митнищата необезмитена. Видѣхте, г. Стайновъ, кжде

отиде печалбата отъ тази афера. (Ржкоплѣскания) Тѣкмо затуй се чудя защо г. Багряновъ изнесе този въпросъ тукъ.

П. Стайновъ: Радвамъ се, че отговорихте.

Министъръ К. Гуневъ: Вториятъ въпросъ, който г. Багряновъ повдигна, той е малко по-сложенъ. Това е въпросътъ за петрола, който се дава на земеделскитѣ стопани за вършачкитѣ и тракторитѣ. Облогътъ на петрола, г. г. народни представители, намаляхме съ 2 л. на килограмъ, като въ сѣщото време създадохме и тѣй нареченото унифицирано нагло, за да може навсѣкжде въ България, и въ новитѣ земи, и въ най-отдалеченитѣ краища, гдето нѣма добри съобщения, да се получи петролътъ на сѣщата цена, по която се получава въ Русе или въ София, защото въ новитѣ земи петролътъ отиваше почти на двойна цена. Азъ считамъ, че това бѣше едно сѣществено облекчение, но то не се почувствува отъ населението, защото тъкмо въ този моментъ въ чужбина се покачи цената на петрола. За щастие, сега цената отива надолу и населението ще почувствува, че сме направили облекчение. Когато азъ направихъ туй облекчение за нуждитѣ на земеделцето, петролътъ не се облагаше. Насъ ни трѣбваша, обаче, пари и затова азъ го обложихъ съ 50% отъ този облогъ. И то е, което именно ги боли. Миналата година, обаче, въпрѣки туй облагане, министърътъ на земеделцето намали уемното право, което притежателитѣ на вършачки иматъ право да получаватъ. Въпрѣки това, тѣ овършаха житата на хората. Позволете ми тогава да направя едно заключение, че азъ съмъ билъ правъ да не изгърва единъ приходъ и да ги освободя отъ облога.

Г. Василевъ: Г. министре! Въпросътъ не е за облога, въпросътъ е за...

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Г. Василевъ! Нѣмате думата.

Министъръ К. Гуневъ: Може да не съмъ правъ, ще провѣря. Обаче г. Багряновъ тукъ каза: „Ние имаме единъ отруденъ народъ, безработицата въ селския народъ е страшна, тоя народъ нѣма какво да работи, той гладува, трѣбва да му се създаде работа. Създайте мѣроприятия, които да му създадатъ работа“. Но сѣщо той каза: „Азъ изписахъ трактори и за тѣхъ ми дайте бензинъ, дайте ми петролъ отъ чужбина“ — чуждо гориво употребява той и ме кара да му давамъ чуждо гориво безъ мито, за да може да замѣсти тази работна рѣжа, за която плаче, и иска тя да остане пакъ да не работи, а той да си работи съ тракторитѣ, за които да му дамъ облекчение, като позволя да си докара чуждо гориво безъ мито! (Ржкоплѣскания)

Г. Василевъ: Това е една злокачествена демагогия!

Х. Василевъ: (Казва нѣщо)

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Продължително звъни) Нѣмате думата, г. Василевъ.

Н. Стамболиевъ: Въ миналото имаше единъ стопански диктаторъ, който искаше да налага тракторитѣ и вършачкитѣ на земеделцитѣ, за да модернизира земеделцето.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Нѣмате думата, г. Стамболиевъ. Права Ви изобличение.

Н. Стамболиевъ: Това е ересь, ако не демагогия!

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Г. Стамболиевъ! Права Ви второ изобличение.

Министъръ К. Гуневъ: Имамъ още два случая да ви кажа и ще спра.

Г. Василевъ: Не знаете какво става въ Югославия и Ромъния.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Силно звъни) Нѣмате думата, г. Василевъ!

Министъръ К. Гуневъ: Не Ви чувамъ.

Г. Василевъ: Той Ви пази, а Вие се бонте да отговорите.

Председателствувашъ Д. Пешевъ: (Продължава да звъни) Нѣмате думата, г. Василевъ!

Г. Василевъ: Дайте ми една минута, за да му кажа, какво става въ Ромъния и въ Югославия, да види какъ работятъ югославцитѣ и какъ работимъ ние тукъ.

Председателствувашъ Д. Пешевъ: (Продължава да звъни) Нѣмате думата, г. Василевъ!

Г. Василевъ: Това е безобразие, да се подигравате съ единъ човѣкъ, който има 200 декара земя — да го униожите! (Тропане по банкитѣ. Глъчка)

Председателствувашъ Д. Пешевъ: (Силно звъни) Моля, тишина, г-да.

Министъръ К. Гуневъ: Имамъ още две малки точки. Имайте търпение да ме изслушате още две минути и следъ това ще ликвидирамъ.

Г. Багряновъ каза, че крайнитѣ резултати на девизната и контингентната система сѫ едно двойно скрито облагане на консуматора и на производителя. Азъ поддържамъ, че то може да е действително едно облагане на консуматора — тамъ нѣма споръ — но въ никой случай то не е едно тайно облагане на производителя. Напротивъ, тъкмо обратното — то поощрява производителя, защото когато се изнасятъ артикули и износителятъ получава премия 35%, това не може да не се отрази и на производителя: и производителътъ ще получи малко по-голямъ сума. Това не е ли валоризиране на неговия трудъ? Какъ може да се поддържа, че е едно облагане?

Д. Гичевъ: Той говори за житото. Премията за житото не я получава производителътъ.

Министъръ К. Гуневъ: И за житото е същото. И за житото казахъ, че той получава по-много, отколкото е плъсът премията.

Още единъ въпросъ, г. г. народни представители.

Г. Василевъ: Всичко е важно за България!

Председателствувашъ Д. Пешевъ: (Звъни) Г. Григоръ Василевъ! Преклаivate.

Г. Василевъ: Никого не оскорбявамъ.

Председателствувашъ Д. Пешевъ: Продължавайте, г. министре!

Министъръ К. Гуневъ: Имамъ още единъ малък последенъ въпросъ. Въ сжщата речъ г. Багряновъ каза буквално — ще ви цитирамъ точно неговитѣ думи: „Не е ли срамно, не е ли дори страшно, че нашата съседка, съ сжщата стопанска структура, е организирала и подтикнала стопанството си така, че има благосъстояние двойно по-големо отъ това на българина, на българския стопанинъ?“ Това сѫ точно неговитѣ думи. За да направя туй свое заключение, той се позова на една официална статистика за националния доходъ въ различнитѣ държави, която е вземалъ отъ книгата вѣроятно на г. Чакаловъ, понеже цифритѣ съвпадатъ. Прегледахъ тая статистика и какво се оказа. Той съобщава вѣрни цифри, защото ни накара да мълчимъ, понеже и боговетъ въ такъвъ случай мълчали! Но скри отъ васъ, г. г. народни представители, че тия цифри, които той посочи за различнитѣ държави, сѫ за различни години. Напр., той посочи националния доходъ за Канада 50.000 л. за 1927 г., за Австрия — 41.000 л., обаче за 1924 г. Годишнитѣ ги има въ тая статистика, отъ кждето ги е извлѣкълъ той, но той премълчава за коя година се отнасятъ тия цифри и не посочва другитѣ две глави — на глава отъ населението колко лева доходъ се пада.

Г. Василевъ: Той е опасенъ човѣкъ! Полека-лека ще го изкарате звенаръ!

Министъръ К. Гуневъ: Потърпете още малко. — На второ мѣсто не ви каза, че когато ще правимъ сравнение за националния доходъ между дветѣ страни, ще трѣбва да видимъ по какъвъ начинъ е изчислявано. Изчисленията ставатъ по най-различенъ начинъ. А тѣзи цифри, които се даватъ, не сѫ изчислени по сжщия начинъ, за да видимъ дали сѫ сравняеми.

Има нѣщо друго по-важно. Винаги, когато повдигаме въпросъ за националния доходъ, трѣбва да го свържемъ

на всѣка цена и съ индекса на поскъпването. Да кажемъ, че въ Югославия има националенъ доходъ 8.000 л., въ България 4.000 л., но ако въ Югославия съ 1 динаръ се купува точно това количество, което се купува въ България съ 1 левъ, тогава ще смѣтнемъ ли, че националниятъ доходъ въ Югославия е два пѣти по-големъ отъ тоя въ България? Нѣма да смѣтнемъ.

Но най-важното, г. г. народни представители, което има да ви кажа по една официална бумага, която ми се даде, то е, че въ 1926 г. националниятъ доходъ въ България е билъ действително съ 40% по-малъкъ отъ тоя въ Югославия. Обаче, следъ кризата и главно сега, по отношение националния доходъ ние сме по-добре отъ Югославия. Отъ тамъ трѣбва да се извади заключението, че тъкмо нашето управление е дало възможностъ на българския стопанинъ да прогресира, да настигне и дори да надмине югославския. Това той не ви каза. А това е истината. Източникътъ на тия данни е отъ автора на книгата, откъдето и той ги е вземалъ, следователно даннитѣ ми сѫ вѣрни.

Това е, което имавъ да ви кажа. Азъ пресипнахъ и повече не мога да приказвамъ. (Продължителни бурни ржкоплѣскания).

Председателствувашъ Д. Пешевъ: Давамъ 10 минути отиди.

(Следъ отидна)

Председателствувашъ Д. Пешевъ: (Звъни) Заседанието продължава.

Имамъ да направя следното съобщение: постѣпило е питане отъ народния представител г. д-ръ Никола Сакаровъ къмъ г. министра на войната по приложението на наредбата-законъ за подпомагане на пострадалитѣ отъ войнитѣ.

Това питане ще бѣде изпратено на г. министра, за да отговори.

Пристѣпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ — **избиране на депутация за поднасяне отговора на тронното слово.**

Н. Атанасовъ: Нѣма министъръ. Кжде сѫ министритѣ? Тогава да седне тамъ (Сочи министерската маса) единъ отъ насъ.

Нѣкой отъ нар. представители: Таско, сѣдай тамъ!

Т. Стоилковъ: Нѣка заповѣда нѣкой отъ бившитѣ министри.

Другъ отъ нар. представители: Връщане назадъ нѣма! Има нови хора. (Смѣхъ)
(Министъръ С. Никифоровъ влиза въ залата)

Председателствувашъ Д. Пешевъ: Съгласно чл. 38 отъ правилника за вътрешния редъ, моля народнитѣ представители да се съгласятъ, въ депутацията, която ще връчи отговора на тронното слово на Негово Величество Царя, да влѣзатъ следнитѣ г. г. народни представители: Еню Клянгевъ, Деню Георгиевъ, Иванъ Поповъ, Христо Геренкъовлиевъ, Атанасъ Каншевъ, Никола Търкалановъ, Таско Стоилковъ, Никола Василевъ, Димитъръ Савовъ, Стефанъ Станевъ, Екимъ Екимовъ, Георги Микъвъ, Никола Контевъ и Константинъ Величковъ.

Т. Кожухаровъ: Нѣма ли нѣкой отъ опозицията? (Възражения).

Д. Търкалановъ: Назначете ги и нѣма какво да гласуваме.

Председателствувашъ Д. Пешевъ: Които сѫ съгласни предложенитѣ лица да влѣзатъ въ състава на депутацията, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събраниято приема.

Пристѣпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ — **първо четене на законопроекта за ограничение компетентността на мюфтийскитѣ сѣдилища — продължение разискванията.**

Има думата народниятъ представител г. Петко Стайновъ.

П. Стайновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ, който е сложенъ на дневенъ редъ, на пръвъ погледъ е по-малко интересенъ отъ въпроситѣ, съ които ни занимава преди малко финансовиятъ министъръ. Безспорно, финансовитѣ и стопанскитѣ въпроси стоятъ и трѣбва да стоятъ на пръвъ планъ у насъ, но все пакъ тоя въпросъ — за мюфтийскитѣ сѣдилища — не бива

да мине безъ нашето внимание. И азъ мисля, г. г. народни представители, че той заслужава много по-голямо внимание, отколкото онова, което на пръв погледъ му се отдава отъ мнозина. Азъ идвамъ на трибуната не да държа речъ, нѣма да ви занимавамъ дълго време, а само ще направя едно предложение.

Г. г. народни представители! Този въпросъ не е толкова простъ и не е толкова безъ значение. Той има отражение въ вътрешната наша политика и азъ ще направя предложение той да не бѣде гласуванъ едновременно на първо и второ четене по спешностъ, а да бѣде отправенъ въ комисията по Министерството на правосъдието и въ комисията по Министерството на външните работи, за да може да бѣде разгледанъ отъ всички страни и тамъ, като се обяснимъ по редъ въпроси, свързани съ това малцинство у насъ, каквото е мюсюлманското, да вземемъ съответно решение.

По начало, г-да, никой отъ насъ не може да има нѣщо противъ реформата, предложена отъ г. министра на правосъдието, да се създаде единство въ правосъдието по отношение на имущественитъ въпроси. Но явяватъ се и други странични въпроси. Напр., единъ отъ ораторитъ, които вземаха думата, предложи да се унищожатъ всецѣло мюфтийскитъ сѣдилища, безъ да обясни какво ще стане следъ това и кой ще разглежда тия процеси, които биха се явили и които сега се разглеждатъ отъ мюфтийскитъ сѣдилища. Този ораторъ казваше, че даже брачните въпроси, разторгване на бракъ, признаване на законородени и незаконородени деца, нѣмало нужда да се разглеждатъ отъ тѣзи сѣдилища, отъ прости хора, а да се разглеждатъ отъ обикновенитъ наши сѣдилища. Ами дѣлата на православнитъ граждани не се ли разглеждатъ отъ православнитъ духовни сѣдилища? Ако махнемъ мюфтийскитъ сѣдилища и тия дѣла отидатъ предъ гражданскитъ сѣдилища, кое право ще се прилага — нашето ли, християнското, или Коранътъ? Явяватъ се известни мѣчнотии и редъ други мѣчнотии ще се явятъ и затова азъ правя предложение този въпросъ да го отнесемъ въ комисията, както казахъ, тѣ да го разглеждатъ.

Но туй, на което искамъ да обърна внимание, г-да, е, че нѣкои оратори тукъ взеха думата и започнаха да разглеждатъ външно-политически въпроси, като че ние се намираме предъ единъ въпросъ отъ външната политика. Действително, азъ предлагамъ тоя въпросъ да бѣде отнесенъ въ комисията по Министерството на външните работи, но не въ нейното качество на комисия, която се занимава съ дипломатически въпроси и съ въпроси отъ външната политика. Това е единъ въпроизповѣденъ въпросъ, който интересува едно малцинство... това е комисията по Министерството на външните работи, която се занимава съ малцинствата и съ въпроизповѣднитъ въпроси.

Т. Кожухаровъ: Така е.

П. Стайновъ: Нѣкои отъ ораторитъ правиха апология на режима въ нова Турция, на кемалисткия режимъ, като чели нѣкой отъ тѣзи банки не одобрявае положението въ Турция, като чели тукъ имаше неприятели на кемалисткия режимъ, като че ли тукъ имаше хора, които опорваха властта на Кемалъ. На менъ ми се видѣ, че тия апологии не сѣ оправдани, че тѣ сѣ неумѣстни, ненуждни, че този въпросъ, дали ще има мюфтийски сѣдилища или не, е само единъ вътрешенъ нашъ въпросъ и нѣма никакво отношение нито къмъ нова Турция, нито къмъ Мустафа Кемалъ, нито къмъ когото и да е извънъ нашата граница. По тоя въпросъ трѣбва да сме наясно. Защото, г-да, ако се касае за нова Турция, особено по отношение на нейната външна политика, у насъ има хора — и азъ съмъ единъ отъ тѣхъ — които извънредно много одобряватъ външната политика на Турция, защото е една активна външна политика, която, трѣбва да признаемъ, жѣне успѣхъ следъ успѣхъ.

Въ последно време у насъ се издадоха разпореждания отъ съответнитъ наши институции да се препоръча не, а да се наложи на турскитъ училища у насъ да работятъ за-напредъ само съ латиница. Това ако е станало — дали е правилно или не, това е другъ въпросъ — азъ не допускамъ да е станало по внушение отъ вънъ; то е станало по съображения на нашата просвѣтна политика, както и сега, г-да, тоя въпросъ за унищожаване на мюфтийскитъ сѣдилища азъ съмъ дълбоко убеденъ, че става само по съображения на нашата вътрешна политика. И затова ние имаме основание. Следъ освобождението и следъ договора между България и Турция отъ 1913 г. ние наистина имаме едно международно задължение да поддържаме мюфтийскитъ сѣдилища. За насъ то бѣше едно задължение по отношение на Турция. Значи, да има у насъ мюф-

тийски сѣдилища, които да сѣдятъ по Корана, които да решаватъ не само брачни дѣла, но да решаватъ и дѣла по имуществени отношения между съпрузи и най-вече имуществени дѣла, свързани съ наследствата и завещанията. Действително това бѣше едно международно задължение за насъ спрямо Турция. Ако откажемъ да изпълнимъ това задължение, можехме да имаме съпротива отъ страна на турската държава. Обаче отъ договора за приятелство между Турция и България, сключенъ въ 1925 г., нова Турция, която се ланицизира, която се дезинтересира отъ всички религиозни въпроси, се дезинтересира и отъ религиознитъ интереси на мюсюлманското население у насъ. Следователно, отъ 1925 г. насамъ ние нѣмаме вече никакво задължение спрямо Турция, когато се касае да решаваме подъ какъвъ режимъ трѣбва да бѣдатъ и ходжи, и вакъфи, и мюфтии, и всички тия институции, създадени за мюсюлманитъ у насъ. Ето защо това идва да потвърди, че отъ 1925 г. насамъ ние сме напълно свободни да се занимаваме съ мюфтийския въпросъ. Така че г. министърътъ на правосъдието, който ни сезира съ този въпросъ, се е рѣководилъ, азъ съмъ убеденъ въ това, само отъ съображения за раздаване едно по-добро правосъдие.

Но, г-да, тукъ се казахъ нѣколко думи по отношение на ония, които сѣ органи на българската власт, упражняватъ функции, които българската държава имъ е повѣрила. Това сѣ разнитъ ходжи, мюфтии и пр. Не съмъ азъ, който ще правя тукъ нѣкаква апология на ходжитъ и на мюфтиитъ. Азъ знамъ, че тѣ може би въ много отношения не отговарятъ на изискванията за едно модерно правосъдие. Но, г-да, да си туримъ рѣката на сърдцето и да кажемъ: досега и нашитъ духовни сѣдилища, православитъ, отговаряха ли въ всѣко отношение на всички изисквания за едно модерно, добро правосъдие? Разбира се, че не. Мюфтиитъ бѣха български органи и сѣ български органи. Тѣ сѣ изпълнявали, както сѣ разбирали, съ своитъ ограничени способности, една функция. Но, г-да, у насъ имаше единъ уставъ за управлението на мюсюлманитъ у насъ; единъ уставъ, по силата на който се установяваше кой може да изпълнява тѣзи функции на мюфтии и пр. и пр. Ако тѣ не сѣ били добри, отговорности имаме и ние, защото ние сме ги назначили, съ наше одобрение сѣ били тамъ. Не трѣбва да обвиняваме само ходжитъ и мюфтиитъ. Ако има дефекти, трѣбва да ги потърсимъ и у нашитъ управници отъ 1919 г. до днесъ, които по една или друга причина не сѣ изпълнили своя дългъ, за да издигнатъ мюсюлманското правосъдие.

При това положение, г-да, азъ мисля, че и тукъ трѣбваше да ограничимъ нашитъ критики. Тукъ се касае за едно българско население отъ мюсюлманско въпроизповѣдане, съставено отъ турци и българи, което е било 500—600 хиляди души, не мога да ви кажа точната цифра. Следователно, това интересува една голяма частъ отъ българскитъ граждани. И ние, които навсѣкѣ сме заявявали, че сме за толерантността; ние, които навсѣкѣ заявяваме, че държимъ за правата и свободитъ на малцинствата, въ този случай трѣбва да покажемъ, както сме показвали досега, че ние действително държимъ за правата и свободитъ на малцинствата. И азъ не мога да се съглася съ тия оратори, които излизатъ тукъ за критикуватъ и да казватъ: защо ще ги оставяме да пишатъ съ нѣкаква китайска азбука, да пишатъ съ арабска азбука, неразбираема за никого? Г-да! Това е тѣхна свобода. Ако това малцинство иска да пише на китайски, на китайски ще пише, ако иска да пише на арабски, на арабски ще пише, ако иска да пише съ латиница, съ латиница ще пише. Но ние да налагаме на едно малцинство да пише съ тази или онази азбука, това не разбирамъ. Разбирамъ, да искаме да пишатъ съ българска азбука. Въ всѣко училище да се изучава български езикъ — това ще го наложимъ, това и по устава можемъ да го наложимъ и ще го изискваме. Можемъ да искаме да иматъ учители по български езикъ, може да бѣдатъ специални учители българи. Но тамъ, където се касае да се поддържа тѣхниятъ народностенъ характеръ, тѣхниятъ религиозенъ характеръ, азъ смѣтамъ, г-да, че първото нѣщо, което се налага на насъ, които сме зачитани въ странство като най-толерантни по отношение на малцинствата, трѣбва и тукъ да имъ запазимъ тази свобода, да не ги насилваме да пишатъ съ латиница или съ арабска азбука, да не упражняваме никакво давление върху тѣхъ. Ето нашата сила, ето какво трѣбва да направимъ ние, г-да, въ този случай.

Въ връзка съ тия въпроси, които се поставятъ, г-да, доколкото тази свобода е съвмѣстима съ нашитъ основни институти, азъ ви моля да се отнесе въпросътъ за разрешение въ комисията.

Какъ е поставенъ въ сжщностъ въпросътъ? Споредъ нашето право, това е известно. Всички спорове отъ частно-правно естество се отнасятъ за разрешаване отъ общитѣ сѣдилища. Съгласно чл. I отъ закона за гражданското сѣдопроизводство, на признатитѣ духовни сѣдилища е възложено да се занимаватъ съ спорове по разторгване и унищожаване на заключения предъ подлежащия въпроизводенъ органъ бракове и свързанитѣ съ това въпроси за упражняване на родителската властъ и за издржката на съпругата и на децата, раздѣрътъ на която, обаче, се опредѣля отъ общитѣ сѣдилища. Сѣдопроизводството на тия духовни сѣдилища — отъ признатитѣ въпроизводства, и мюсюлманското е такава — се урежда съ правилници, одобрени отъ Министерството на външнитѣ работи при съгласието на министра на правосѣдието. Значи, у насъ има едно установено право, всички въпроси, свързани съ брачното право, да се разрешаватъ отъ съответнитѣ въпроизводни общини. Това е единъ въпросъ, който интересува не само насъ, православитѣ, но единъ въпросъ за правата и свободитѣ на малцинствата у насъ, уреденъ съ самия законъ. На мюсюлманскитѣ сѣдилища е възложено, значи, нѣщо повече, а именно да се занимаватъ и съ известни имуществени отношения, които произлизатъ пакъ отъ брака — да не ги изброявамъ — главно въ връзка съ наследствата. Тукъ се цитираха много случаи на не добре раздавано правосѣдие; цитираха се даже пикантни случаи, когато могатъ съвсемъ да бѣдатъ обезнаследени деца. Това го знамъ, г-да. Но при сегашния нашъ законъ, пакъ по силата на тази свобода, която трѣбва да легне въ основата на нашия статутъ за малцинствата, дава се право на сѣдещитѣ се, произходящи отъ едно и сжщо въпроизводство, да се явятъ предъ българскитѣ сѣдилища по взаимно съгласие. И въ това отношение тѣхната свобода е зачетена. Но щомъ тѣ желаятъ да отидатъ предъ своитѣ духовни сѣдилища, или щомъ нѣма съгласие между тѣхъ по отношение компетентността, кои сѣдилища да бѣдатъ компетентни, българскитѣ ли или мюфтийскитѣ, то за мюсюлманитѣ остава общото право да отидатъ предъ мюфтийскитѣ сѣдилища.

Т. Кожухаровъ: Г. Стайновъ! Този въпросъ не е ли въ връзка съ гражданския бракъ въ България?

П. Стайновъ: Ще дойда сега и на този въпросъ. — Така че изобщо се поставя въпросътъ, дали трѣбва да има у насъ по брачнитѣ въпроси иновѣрни или инославни сѣдилища. Но, г-да, ние още не сме разрешили този въпросъ за насъ си, за православитѣ, и следъ като го решимъ, или въ момента, когато ще го решимъ за православитѣ, тогава ще изработимъ едно общо положение за гражданския бракъ за всички български поданици. Но докато това не е станало, азъ считамъ, че трѣбва да останатъ мюфтийскитѣ сѣдилища, и не мога да възприема мнението на единъ отъ предговорившитѣ тукъ, който твърдише, че тая институция трѣбвало изобщо да се премахне. Щомъ има православни сѣдилища, които се занимаватъ съ брачни въпроси, ще има и мюсюлмански, и еврейски и други подобни сѣдилища, които ще се занимаватъ съ брачни въпроси.

И. Робевъ: Той отрича духовенството.

П. Стайновъ: Но казва се, че по мюсюлманското право бракътъ билъ договоръ, не билъ едно тайнство и пр. По тѣзи въпроси, г-да, може да има споръ между познавачитѣ на мюсюлманското право, толкозъ повече, че едно положение се е поддържало преди кемалистския режимъ въ Турция и друго положение се е поддържало следъ идването на кемалистския режимъ. Има създадена една традиция за нашитѣ мюсюлмани отъ освобождението досега. И азъ смѣтамъ, че нѣма да бѣде проява на добра политика, ако ние, като оставимъ духовнитѣ православни сѣдилища да разрешаватъ брачни конфликти за православитѣ, премахнемъ брачнитѣ сѣдилища на мюсюлманитѣ и възложимъ на гражданскитѣ сѣдилища да разрешатъ брачнитѣ конфликти между мюсюлманитѣ и да прилагатъ — кое право? — българското брачно право ли, или Корана! И затуй азъ не мога да се съглася съ това, каквито и да бѣдатъ доводитѣ, още повече че тоя въпросъ, дали бракътъ е договоръ или не въ турското право, не е отъ нашата компетентностъ. И мѣжко бихме могли да се обърнемъ тукъ въ единъ семинаръ по мюсюлманско право и да установимъ дали мюсюлманскитѣ бракъ е договоръ или не. Азъ мисля, че това, което можемъ да направимъ, то е да разгледаме въпроса политически. Има една традиция, ще я спазваме; има едни свободи за малцинствата, ще ги спазваме. Ето защо, повтарямъ, нѣмамъ намѣрение да държа речъ.

Д-ръ К. Милановъ: Има духовни сѣдилища — еврейски, арменски.

П. Стайновъ: Значи, за да запазимъ принципа на свободитѣ, които ние сме осветили по отношение на малцинствата отъ освобождението на България досега, за да можемъ да разгледаме този проблемъ въ всичката негова ширина, на цѣлата наша вътрешна политика, азъ ще моля, като приемемъ законопроекта на първо четене, по принципъ, да го отпразнимъ въ комиситѣ по външнитѣ работи и по правосѣдието за надлежно разглеждане.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представител г. Стефанъ Минковски.

С. Минковски: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Правно-политическитѣ съображения, които сѣ наложили да бѣде внесенъ законопроектътъ за ограничение компетентността на мюфтийскитѣ сѣдилища, а и да бѣде приетъ, смѣтамъ, отъ Народното събрание, сѣ изложени въ мотивитѣ къмъ сжщия. Отъ развилитѣ се досега дебати по този проектъ нѣкои отъ тия съображения бѣха доразвити, а изтъкнаха се и нови, много сжществени, въ полза на законопроекта. Смѣтамъ, че трѣбва да се ликвидира съ тоя режимъ по отношение на една частъ отъ българското гражданство, който не е никакъ съвмѣстимъ съ цѣлостната наша правна система, толкозъ повече че всички политически съображения, поради които е билъ установенъ режимътъ у насъ и се е държалъ досега, сѣ напълно отпаднаха.

Наведоха се отъ добри познавачи на Корана съображения, че духовенство по Корана нѣма, или тази духовна иерархия, която я имаме ние, я нѣматъ мюсюлманитѣ. Наведоха се съображения — и това се знае — че шериятското право, което се е прилагало отъ мюфтийскитѣ сѣдилища досега, отдавна не действа въ самата Турция. А щомъ като е тѣй, нѣма съображения, които могатъ да се наведатъ въ полза на това да останатъ и за въ бѣдеще мюфтийскитѣ сѣдилища.

Изтъкнаха се съображения дори на мюфтийскитѣ сѣдилища да бѣде отнета всѣкаква компетентностъ, т. е. просто да бѣдатъ заличени, като не могатъ да разглеждатъ и брачни дѣла. Азъ по начало съмъ съгласенъ съ това искане, обаче го смѣтамъ още за преждевременно, затуй защото у насъ гражданскитѣ бракъ още не е въведенъ, и ако ние отнемемъ на духовнитѣ сѣдилища правото да се занимаватъ съ брачнитѣ дѣла, въ такъвъ случай нѣма да има компетентенъ сѣдъ, пакъ и нѣма да има право, по което тѣзи спорове да бѣдатъ разрешавани. За да се възстанови цѣлостното действие на сѣдебната властъ върху всички правни случаи, а и върху случанитѣ, които се пораждатъ отъ брака като чисто гражданска сдѣлка, остава да поискаме, да пожелаемъ, щото въ скоро време и у насъ да бѣде разрешенъ тоя въпросъ, като се въведе гражданскитѣ бракъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това е много вѣрно. Отлично.

И. Разсукановъ: Bravo!

С. Минковски: Къмъ съображенията, които наведоха други, азъ нѣма какво да добавя. И ако излъзохъ на трибуната, то е за да направя едно предложение за допълнение на законопроекта, като се постанови една втора алинея на чл. 3. Впрочемъ това предложение го направя преди менъ г. проф. Стояновъ. Азъ само се присъединявамъ къмъ него и искамъ да изтъкна аргументи въ полза на това предложение.

Независимо отъ мюфтийскитѣ сѣдилища, и нашитѣ общи граждански сѣдилища прилагаха шериятското право при случанитѣ, когато между мюсюлмани се спори за собственостъ, породена отъ наследство. Азъ излизамъ отъ една околия, въ която турскитѣ елементи е значителенъ; при това всички сѣ имотни хора, добри стопани и почтени граждани. Тѣ винаги сѣ изказвали своето неодобрение отъ това, че за разрешение на тѣзи си наследствени спорове сѣ подчинени на мюфтийскитѣ сѣдилища и че никога почти не е могло да се постигне съгласие между спорещитѣ, тия имъ спорове да бѣдатъ разрешени отъ общо-гражданския сѣдъ.

Д-ръ К. Милановъ: Азъ не съмъ ималъ нито единъ такъвъ случай.

С. Минковски: Сжщитѣ изказваха своето учудване и то сѣ едно негодуване дори, че когато синътъ е умрѣлъ преди баща си, децата на сина не могатъ да наследятъ по представителство дѣдото. И казваха: „Каква е тази упра-

вия; у васъ, българитѣ, децата на починалия преди баща си синъ наследяватъ дѣдото, а ние не можемъ". Особено се засилваше тѣхното негодуване и поради това, че турското население — случило се бѣше въ нѣкои отъ селата — даде голѣми жертви презъ време на войната. Бацитѣ на децата сѣ избити, а дѣдитѣ имъ сѣ останали живи. Тия деца оставатъ просто на улицата, защото не могатъ да наследятъ дѣдото.

Ще ви разправа единъ случай, който наистина е покъртителенъ. Ходжата отъ с. Раховитѣ има две дъщери и единъ синъ. Синътъ пада убитъ презъ време на войната въ 1916 г. и оставя две деца. Дѣдото живѣе до 1934 г. Малко преди това той се сѣща, че неговитѣ внуци, децата на сина му, които живѣятъ съ него, задомили се вече, направили си къщи, и тѣ самитѣ иматъ деца, нѣма да могатъ да получатъ нищо следъ смъртта му, и замислилъ той какъ да може да си помогне, за да изключи приложението на шериятското право. Нещастieto му е тамъ, че попадналъ и на лошъ съветникъ. Скрояватъ една продажба по закона за неоформенитѣ продажби, станали подъ действието на закона преди 1918 г.

Т. Кожухаровъ: Тоя съветникъ адвокатъ ли е билъ?

С. Минковски: Не е билъ адвокатъ, а ходатай, проше-нописецъ.

Т. Кожухаровъ: Още по-лошо.

С. Минковски: Въ всѣки случай — лошъ съветникъ. За да оформятъ всичко това, завеждатъ едно дѣло предъ сѣда и оформяватъ подѣлбата въ една сѣдебна спогодба. Старецътъ мислѣтъ, че е свършилъ голѣма работа въ полза на своитѣ внуци. Следъ това той умира. Следъ смъртта му неговитѣ дъщери повдигатъ споръ за своитѣ наследствени части отъ имота предъ гражданския сѣдъ, събарятъ тая спогодба като явно симулативна и взематъ цѣлия имотъ на ходжата, който е къмъ 200 декара. Подѣлятъ го помежду си братята и сестритѣ на ходжата по една фетва, дадена отъ мюфтийството, а неговитѣ внуци оставатъ безъ каквато и да е наследствена частъ отъ наследството, което е значително.

Т. Кожухаровъ: Ашколсунъ беджерине!

С. Минковски: Това става, въпрѣки че внуцитѣ сѣ допринесли за запазване и увеличаване на тоя имотъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Какъ тогава ще бждемъ противъ тоя проектъ!

С. Минковски: А тоя случай не е единственъ. Той ще се срещне и другаде, но съ малко различие, другояче модифициранъ. Случаи като тоя въ нашата околия имаме много.

Смѣтамъ, че всички тия решения, постановени отъ общогражданскитѣ сѣдилища, поне за такива случаи, когато има оставени малолѣтни деца на убити войници, ако не можемъ повече да ги разширимъ — а справедливо е да обхванемъ тия случаи — тия решения трѣбва да се обезсилитъ.

Противъ това предложение, което направи г. Стояновъ, се обяви г. Милановъ. Той каза, че има присѣдено нѣщо, че има вече породени права на трети лица. Вѣрно, формално той е правъ. Имамъ присѣдено нѣщо, а възможно е да има и породени права въ полза на трети лица. Но азъ мисля, че когато е въпросъ да се поправи една неправда по отношение на тия граждани, формални и материално-правни причини не могатъ да ни спратъ. Не можемъ да оставимъ тѣзи хора безъ право, когато ликвидираме съ единъ такъвъ институтъ, а най-вече решения, постановени следъ като шериятското право е престанало да действува въ Турция. Шериятското право не действува въ Турция отъ години, а мюфтийскитѣ сѣдилища прилагаха у насъ това право. И щомъ като ние сме прилагали едно никѣде недействуващо право, и то въ явно противоречие съ действащото у насъ право, и при това явно несправедливо, азъ мисля, че трѣбва да се приеме предлаганиятъ законопроектъ по принципъ, да бжде изпратенъ той въ комисията и да се изготви въ този духъ едно допълнение, за да се възстанови една правда. (Ржкоплѣскания)

Председателствуашъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Поповъ.

И. Поповъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Непосрѣдствено следъ руско-турската война, за

мюсюлманското малцинство, останало да живѣе въ предѣлитѣ на българската държава, е дадена една привилегия чрезъ мюфтийскитѣ сѣдилища, която и до днѣнешенъ е била въ ущърбъ на това мюсюлманско население. Каква е тая привилегия, дадена на това мюсюлманско население у насъ, и каква е компетенцията на мюсюлманскитѣ сѣдилища, които провеждатъ на дѣло шериятското право у насъ?

Тая компетенция, г. г. народни представители, на мюсюлманскитѣ сѣдилища въ България е дадена съ заเบ-лежката къмъ чл. 1 отъ закона за гражданското смдопро-изводство. Въ първата точка отъ тая забележка е казано, че всички дѣла, лични и имуществени, между съпрузи-мюсюлмани сѣ отъ абсолютната компетенция на мюсюл-манскитѣ сѣдилища. А въ т. 2 е казано, че всички лични и правни отношения между родители и деца сѣ също така отъ абсолютната компетенция на мюсюлманскитѣ сѣди-лища. Също така и всички бракоразводни дѣла, дѣла за разторгване на браковетѣ, дѣла за признаване законно-родени деца, както и всички дѣла по наследство, както по законъ, така и по завещание, сѣ отъ абсолютна компе-тенция на мюфтийскитѣ сѣдилища. Така наречениятъ ше-риатски законъ бѣ прилаганъ досега въ България. Той е едно правосѣдие въ правосѣдието, при едно правосѣдие модерно, каквото е нашето; едно правосѣдие, което е създадено преди 2.000 години въ Арабската пустиня и което до днѣнешенъ нито е измѣнявано, нито е пер-фекционирано: както е създадено въ пустинята, така се прилага и днесъ.

Г. г. народни представители! Понеже азъ живѣя въ Кърджалийско и отъ 20 години имамъ работа съ тия мюф-тийски сѣдилища, ще ми позволите да ви кажа, че при нито едно наследствено дѣло азъ не съмъ могълъ да по-луча задоволително решение. Ще ви кажа каква е проце-дурата въ тия сѣдилища, за да се убедите, че на всѣка цена трѣбва да гласуваме за законопроекта, представенъ ни отъ г. министра на правосѣдието.

Г. г. народни представители! Умре единъ наследодателъ. Оставатъ наследниците. Какво става сега у насъ? Единъ отъ тѣзи наследници, който нѣма възможностъ да работи имота, защото имотътъ е въ рѣцетѣ на други наследници, се явява при мюфтията и му обяснява случката: казва, че наследодателътъ е починалъ и че следъ неговата смъртъ сѣ останали толкова и толкова ниви, толкова и толкова наследници и иска отъ него мнение по дѣлбата, съгласно постановленията на шерията. Какво прави мюфтията, г. г. народни представители? Мюфтията дава една фетва. А фетва, това значи мнение, съгласно постановленията на шерията. Фетвата не е решение на мюфтийския сѣдъ, влѣзло въ законна сила. Фетвата е съвсемъ друго нѣщо. Фетвата на мюфтията не е задължителна за никого. Тя се дава на лице, което иска съветъ отъ мюфтията или отъ надлежния мюфтийски намѣстникъ. Обаче много пѣти се е случвало, следъ като мюфтията е дала една фетва, другъ наследникъ за същата наследствена маса да се яви при мюфтийския намѣстникъ, обяснява въпроса другояче и мюфтийскиятъ намѣстникъ за същата наследствена маса дава съвсемъ друга фетва, съвсемъ друго мнение. И щомъ като такава фетва бжде издадена отъ мюфтийския на-мѣстникъ, той я изпраща съ едно писмо до старейшинския съветъ въ селото и тоя съветъ, който се състои отъ пър-витѣ хора на селото, се събира и вика наследниците. Обаче доброволна спогодба между мюсюлмани досега не е ставала, защото мюсюлманитѣ знаятъ, че фетвата не е задължителна.

При това положение какво става? Заинтересуванитѣ човѣкъ отива при мюфтийския сѣдъ и завежда дѣло за дѣлба на общо основание. Води се дѣлото. Много пѣти ние представяме писмени доказателства отъ надлежната община, съ които установяваме и доказваме какъвъ имотъ е оставилъ наследодателътъ и кои сѣ единственитѣ прями и законни наследници. И когато се явимъ предъ мюфтий-ския сѣдъ, мюфтията казва: „Съгласно шерията, каче-ството на наследникъ, както и какви имоти сѣ оставени отъ наследодателя не може да се установи съ писмени до-казателства; това се установява съ свидетелски показания“. И ние биваме принуждавани да посочимъ трима сви-детели, които да установятъ обстоятелствата, които ние сме установили съ писмени доказателства.

Д-ръ К. Милановъ: Често пѣти самитѣ страни си из-биратъ свидетелитѣ.

И. Поповъ: Не е само това. Следъ като ние посочимъ трима свидетели и следъ като тѣзи свидетели бждатъ раз-питани, следъ като установятъ нашето искане, мюфтията казва: „Азъ не давамъ вѣра на тѣзи свидетелски показания“.

Шериатът ме задължава да назнача сега нови трима свидетели, които да удостоверят достоверността на първия свидетелски показания.

Нйкой от нар. представители: Значи, тозмози процеса.

И. Поповъ: На арабски това се казва тезкие, което е задължително за всички мюфтийски съдилища. Той назначава други свидетели, които да удостоверят, че тези хора са честни и на техните показания трябва да се даде вѣра.

Г. г. народни представители! Какво става по-нататък? Да кажемъ, че ние се снабдихме съ решение, никой не го обжалва, праща се това решение въ Главното мюфтийство. До 1911 г. всички тези решения се изпращаха въ шеихулияството въ Цариградъ и то ги утвърждаваше. Обаче отъ 1911 г. насамъ, съ учредяването на Главното мюфтийство въ София, тези шериатски решения се утвърждават отъ него, което, следъ утвърждаването, ги връща на мюфтийския намѣстникъ. Отиваме при него, превеждаме решението на български езикъ. Следъ като го преведемъ, съ една молба го отправяме до надлежния областенъ съдъ.

Д-ръ К. Милановъ: Самитѣ страни си правятъ превода на мюфтията го завѣрва.

И. Поповъ: Областниятъ съдъ, съгласно последната алинея на забележката къмъ чл. 1 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство, по силата на опредѣлението, което държи, издава изпълнителенъ листъ. Обаче какъ се издаватъ тези шериатски решения?

Г. г. народни представители! Мюфтийскиятъ съдъ не върши дѣла, той не прави дѣлове, нито пакъ тегли жребие, както това става у насъ. Той раздѣля цѣлата наследствена маса на идеални части. Примѣрно — на 360 идеални части. На бащата дава 80 идеални части, на дъщерята — 60, на сина — 40, на чичовия синъ — 30. И понеже областниятъ съдъ не е компетентенъ да се занимава по съществото на цѣлата тая работа, веднага ни издава изпълнителенъ листъ. Ние го вземаме и отиваме при сѣдната-изпълнителъ и искаме този изпълнителенъ листъ да бѣде приведенъ въ изпълнение.

Г. г. народни представители! Екзекватурата, привеждаването въ изпълнение на такъвъ листъ е абсолютно невъзможно. Отиваме на нивата, тамъ е сѣдната-изпълнителъ, тамъ съмъ азъ, тамъ са странитѣ. Сѣдната-изпълнителъ четѣ изпълнителния листъ: „Отъ тая нива, раздѣлена на 360 идеални части, толкозъ ще дадемъ на едикойси, толкозъ на едикогоси“. Сѣдната-изпълнителъ вдига рамене и казва: „Тая работа е невъзможна, азъ този изпълнителенъ листъ не мога да приведа въ изпълнение“. И връщаме се въ канцеларията. Какво става? Ние сме харчили пари за листа, харчили сме пари за дѣлото, пращаме сѣдната-изпълнителъ на нивата и не можемъ да приведемъ въ изпълнение листа. Тогава заинтересуваната страна се принуждава, г. г. народни представители, да заведе ново дѣло предъ мюфтийския съдъ. И въ молбата си пише: „Г. мюфтийски намѣстникъ! Преди четири години заведохъ дѣло за дѣла. Вие подѣлихте имота, обаче подѣлихте го на идеални части. Понеже сѣдната-изпълнителъ при Кърджалийския областенъ съдъ не може да приведе въ изпълнение това решение, моля да извършите нова дѣла, като опредѣлите дѣловѣтъ, за да може сѣдната-изпълнителъ да ме въведе въ владение“. Явяваме се предъ мюфтийския съдъ и дѣлото се гледа. Пълномощникътъ на противната страна казва на мюфтията: „Г. мюфтия! Понеже по тая дѣла по сѣщия предметъ преди 4 години, между сѣщитѣ страни, на сѣщото основание, сте разрешили този въпросъ, тукъ ние имаме едно „шозъ-жюже“ — присѣдено нѣщо. Вие сте длъжни, г. мюфтийски съветникъ, да прекратите това дѣло“. И сѣдътъ го прекратява. Та, казвамъ, никой не може да приведе въ изпълнение едно такова решение.

При това положение какво трябва да се направи? Г. г. народни представители! Презъ 1930 г. сѣщиятъ този въпросъ е билъ повдигнатъ въ Народното събрание. Кои са били съображенията тогава, за да бѣде гласувана тая забележка къмъ чл. 1 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство? Съображенията са били следнитѣ: че нашето наследствено право не съответствува на мюсюлманското право, че по мюсюлманското право дѣлата става по нѣкакви други размѣри и по други норми. За да се прилага нашето наследствено право между мюсюлманитѣ, трябва да бѣде накърнено тяхното религиозно чувство. Напр. за покрититѣ имоти, у насъ братътъ и сестрата полу-

чаватъ по равно, а у турцитѣ не е така — братътъ получава повече, а сестрата получава по-малко.

Другъ единъ въпросъ: единъ общъ наследодател почина и като наследници оставя, да кажемъ, само жени, оставя само дъщери. Г. г. народни представители! Въ никакъвъ случай дъщеритѣ, понеже са жени, не могатъ да наследятъ. Тѣ трябва да търсятъ по какъвто и да било начинъ, по какъвто и да било линия, мъжъ наследникъ, за да могатъ покрай него да получатъ своя дѣлъ. И едно отъ най-важнитѣ съображения презъ 1930 г., когато се е разглеждалъ този въпросъ въ Народното събрание, е билъ и следниятъ случай: ние, християнитѣ, водимъ една жена; следъ смъртта съпругата получава като наследство съответенъ дѣлъ. Добре, но мюсюлманинътъ води една, две, три, четири жени, а у насъ ги има и съ 5, стига човѣкътъ да е богатъ, да има достатъчно имотъ; стига да може да настави всѣкоя отъ тези жени въ отдѣлна къща. И, сега, тия четири жени какъ ще наследятъ? Тѣ получаватъ съответенъ дѣлъ, да кажемъ, по шериатското право. А ние какъ ще приложимъ това шериатско право? Този въпросъ именно е станалъ причина презъ 1930 г. да бѣде гласувана забележката къмъ чл. 1 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство.

После, имаме въпросъ за завещанията. По нашето наследствено право може да се разполага, да се завещава една трета отъ имота, когато такова ограничение споредъ шериата не съществува.

Г. г. народни представители! Намирамъ, че тези съображения, които са наделѣли презъ 1930 г., за да бѣде гласувана забележката къмъ чл. 1 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство, са много несъстоятелни и не-сериозни, затуй защото у насъ този въпросъ се урежда съ чл. чл. 9 и 10 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство. Въ чл. 9 е казано: (Чете) „Сѣдилищата са длъжни да решаватъ дѣлата споредъ точния разумъ на действащите закони. Ако законитѣ са непълни, тѣ постановяватъ решенията си споредъ общия смисълъ на закона. При липсата на законъ по дадена материя, тѣ основаватъ решенията си върху обичая, а при липса на такъвъ — върху справедливостта“. А въ чл. 10 е казано: (Чете) „Забранено е да се отказва решаването на дѣлата подъ предлогъ, че нѣма законъ, или че законитѣ са непълни, неясни или противоречиви“. Следователно, и петтѣ жени на единъ мюсюлманинъ, ако се явятъ предъ нашъ областенъ съдъ, на тяхъ, или споредъ обичая, или споредъ практиката, която ще бѣде създадена отъ нашия Върховенъ касационенъ съдъ, въ никой случай нѣма да имъ се откаже правосѣдие и тѣ ще получатъ съответенъ дѣлъ отъ наследството.

Г. г. народни представители! Ще кажа нѣколко думи за брака у мюсюлманитѣ. Вѣрно е, както обясни уважаемиятъ професоръ г. Петко Стояновъ, че бракътъ у мюсюлманитѣ е договоръ, а не таинство, каквото е у насъ. Бракътъ у мюсюлманитѣ е волеизявление свободно на двѣтѣ страни да встъпятъ въ бракъ — едната предлага, а другата приема. Предложението се нарича на арабски „иджабъ“, а приемането — „кабулъ“. Обаче не е достатъчно само това, г-да. Вѣрно е, че присѣтствието на имамина, че присѣтствието на духовно лице при сключването на брака у мюсюлманитѣ не е необходимо нѣщо — имаминатъ може да не присѣтствува, обаче може и да присѣтствува. Неговата молитва нѣма никакво значение за действителността на брака. Тая молитва може да окаже само едно благотворно влияние върху младоженцитѣ, но тя нѣма никакво значение за действителността на брака. Обаче тъй волеизявление, което е направено доброволно между странитѣ, трябва да се направи въ присѣтствието на двама свидетели. Ако не присѣтствуватъ двама свидетели, бракътъ е недействителенъ и той не поражда абсолютно никакви юридически последици. Обаче бракътъ не свършва и дотукъ. При него трябва да бѣде опредѣленъ и брачниятъ даръ. Този браченъ даръ, споредъ арабския шериатъ, се раздѣля на две: единъ, който се нарича „мехри муаджелъ“, се дава веднага, а другиятъ, който се нарича „мехри мюеджелъ“, се дава при смъртъ или при разводъ. Много пъти, обаче, става и разторгане на брака. И сега, ако ние се съгласимъ съ уважаемия професоръ г. Петко Стояновъ да се премахнатъ напълно мюфтийскитѣ сѣдилища, какво ще стане? Явява се, да кажемъ, единъ мюхаметанинъ предъ мюфтийско сѣдилище и заведе бракоразводно дѣло противъ своята жена. Мюфтията отхвърля неговата молба и го осъжда да издържа жена си. Сега, ако тези мюфтийски сѣдилища не съществуваатъ, кой ще разреши този въпросъ? Нашитѣ ли сѣдилища? Нашитѣ сѣдилища не могатъ да прилагатъ шериата. Следователно, мюфтийскитѣ сѣдилища само за бракоразводнитѣ дѣла трябва да останатъ на всѣка цена, затуй защото нашитѣ сѣдилища не са компетентни да разрешаватъ тия дѣла.

Независимо от това, бракът у турците не свършва до тук — с уговарянето; трябва да има и консумация на брака, защото съгласно шериата едно дете турче, което е пеленаче, може да бъде вѣнчано, обаче сватбата се отлага, докогато то стане пълнолѣтно. Момчето трябва да навърши 19 години, а момичето — 18 години, за да извършат сватбата, защото вѣнчаването според турците е едно, а сватбата друго.

Г-да! Друг един въпрос е въпросът с настояничеството. Ние ограничаваме компетенцията на мюфтийските съдилища, обаче в чл. 152 от закона за настояничеството е казано: „По настояническият дѣла на непълнолѣтни от мюсюлманско вѣроизповѣдане окръжният мюфтия или намѣстникът му изпълнява всички длѣжности и формалности, предвидени въ настоящия законъ, каквито се налагат и на мировия съдия, и законътъ въ всичкитъ му части е приложимъ за такивото дѣла“.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че къмъ този законъ за ограничение компетенцията на мюфтийските съдилища ние трябва да прибавимъ една нова алинея или една нова забележка, по силата на която да отгѣнимъ този чл. 152, който урежда материята за настояничеството, защото ако отидете въ мюфтийскитъ съдилища, вие ще видите, че има образувани настоянически дѣла още отъ 1915 г. Откогато тия дѣла сѣ образувани и откогато настояничеството сѣ снабдени сѣ преписи отъ настояническиятъ актове, по тия дѣла не е вършено абсолютно нищо — нито настояникъ е виканъ, нито смѣтка е дадена, нито имотитъ сѣ запазени и тия имоти на малолѣтнитъ сѣ разпродадени и разпилѣни, децата прекарватъ въ тежка нѣмотия и страшна мизерия и никой не се грижи за тяхната издѣжка и възпитание. Тия дѣла трябва да бъдатъ отгѣнати на всѣка цена отъ мюфтийскитъ съдилища и трябва да бъдатъ изпратени на надлежнитъ общински съдилища, които сега сѣ компетентни да се занимаватъ сѣ тяхъ.

Г. г. народни представители! Уважаемиятъ професоръ г. Петко Стояновъ каза много хубави думи по адресъ на турскитъ малцинства и на турската държава — че турската държава е прогресирала въ всѣко отношение. Това е така и ние се радваме на прогреса на нашата съседка. Обаче азъ желая да чуя и въ ангорския парламентъ да се издигне такъвъ честенъ и искренъ гласъ въ полза на нашитъ малцинства, които живѣятъ въ предѣлитъ на турската държава. (Ръжкоплѣскания)

Председателстващъ Д. Пешевъ: Г. г. народни представители! Имамъ да ви направя следнитъ съобщения.

Постѣпило е питане отъ народния представител г. Иванъ Бояджиевъ до г. министра на финанситъ, относно прилагането на чл. 6, алинея четвърта отъ наредбата-законъ за данѣка върху приходитъ.

Това питане ще бъде съобщено на г. министра на финанситъ, за да отговори.

Постѣпилъ е отъ Министерството на правосѣдието законопроектъ за печата. (Вж. прил. Т. I, № 22)

Този законопроектъ ще бъде раздаденъ на г. г. народнитъ представители.

Има думата народниятъ представител г. Еню Клячевъ.

Е. Клячевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предъ насъ е законопроектъ за ограничаване компетенцията на мюфтийскитъ съдилища, нагледъ твърде малък, обаче възбуждащъ твърде голѣмъ интересъ всрѣдъ една частъ отъ нашето население, именно турското, начело сѣ неговитъ духовни водачи, мюфтиитъ и тяхнитъ помощници. Азъ сѣ интересъ изслушахъ всичкитъ оратори, които се изказаха досега по тоя законопроектъ и които, ако се не лъжа, всички бѣха юристи, компетентни по въпроса. Азъ не принадлежа на тая категория и ще разгледамъ въпроса като общественникъ какво отражение дава той всрѣдъ турското население, тъй като и азъ имамъ честта да бъда представител на една околия, въ която има твърде много турско население.

По повелята на нашия основенъ законъ, чл. чл. 40 и 42, е точно установено и ясно казано, какви сѣ правата на нашитъ малцинства. Действително, основниятъ законъ дава право на всички малцинства у насъ да изповѣдватъ своитъ религиозни обряди тъй, както тѣ напѣрятъ за добре, и тѣ, възъ основа на това право, установяватъ своитъ духовни учреждения — джамии, синагоги и т. н. По силата на тия основенъ законъ, и турското малцинство у насъ има установени свои джамии, начело на които стоятъ духовни лица, едни отъ които сѣ мюфтиитъ, а други — тяхнитъ помощници, наречени имамъ. Азъ нѣма да се съглася сѣ мнението, че тѣзи хора по

една случайностъ сѣ турили на главитъ си бѣли навивки и сѣ изтѣзли като водачи на турското население. Тѣ все сѣ иколували нѣкъде, все сѣ придобили това право да се наричатъ мюфтии и имамы, духовни водачи на турското население. Това население има абсолютно, фанатична вѣра въ тѣзи, които му служатъ като посредници между Аллаха и него. Затуй именно и нашето турско население фанатично вѣрва въ онова, което вършатъ неговитъ духовни лица. Азъ дори — нека ми бъде позволено да си призная — не бѣхъ съгласенъ и сѣ въвеждането на латиницата въ нашитъ турски училища по мои лични съображения, които вие можете да си обясните, какви сѣ тѣ; но тя се въведе, населението я възприе и ще я употребява дотогава, докогато не бъде отгѣнена.

Мотивитъ на законопроектъ сѣ много ясни. Искаме турскитъ духовни съдилища да иматъ право да разглеждатъ само бракоразводни дѣла, а да нѣматъ право да разглеждатъ наследствени дѣла, дѣла за подѣла. Макаръ да не съмъ юристъ, азъ съмъ следилъ тѣзи дѣла сѣ интересъ и знамъ, че има случаи, когато не е имало правилно правораздаване; имало е често нѣкѣи случаи, когато нашитъ мюфтия не е могълъ да разреши извѣстенъ процесъ и го отнася до варненския мюфтия, защото наследодателтъ е оставилъ много голѣмо имущество и нашитъ мюфтия се е намиралъ въ невѣзможностъ да разреши процеса поради по-слабата си подготовка. Тия обстоятелства азъ не отричамъ. Въ всѣки случай имаме духовно училище въ Шуменъ, което отъ година на година дава по-подготвени и по-подготвени хора за провеждане на правораздаването по бракоразводни дѣла, за провеждане на учението въ училищата, за уреждане службата въ джамии и т. н.

По съображенията, които се изтъкнаха тукъ, и азъ намирамъ, че действително този законопроектъ е навремененъ — споръ не може да има — затуй защото колелото на живота върви напредъ и никой не е въ състояние да го върне назадъ. И правораздаването ще върви напредъ и ще се усъвършенствува, понеже повелята на живота налага да се правятъ извѣстни промѣни.

Има другъ единъ въпросъ, който тукъ не се зачекна абсолютно отъ никого: защо нашето турско население сѣ такава страхотностъ, въ лицето на своитъ мюфтии, гледа на прокарването на този законопроектъ и защо то така неохотно го желае? То е затова, защото, колкото и Кемалъ да прави голѣми реформи въ Турция, колкото и да се мъчи да премахне традициитъ и обичаитъ въ турското население, той не е въ състояние да премахне извѣстни фанатични убеждения на това население. Турчинътъ не се поддава лесно на реформи, той по култура е по-слабъ. Има случаи, когато следъ смъртта на наследодателя оставатъ наследници женитъ, които трябва да водятъ процесъ предъ съдилищата. И тъкмо тамъ е загадката на въпроса, защо тѣ сѣ противъ. Затуй, защото нашата ханѣма още не се е отърсила отъ традицията да носи яшмакъ и не желае да се явява предъ съдилищата, а има вѣра само въ своя мюфтия и предъ него само се явява. Азъ ще се съглася, че това е една отживелица, която не трябва да съществува вече въ предразсѣдцитъ и убежденията на тия хора и че тѣ ще трябва да отидатъ крачка напредъ.

По принципъ не съмъ противъ законопроекта. Желая да бъде той гласуванъ на първо четене и пратенъ въ комисията, където да претърпи извѣстни измѣнения, за да може да получи оная форма, която да отговаря напълно на нуждитъ на новото време. (Ръжкоплѣскания)

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представител г. Иванъ Пастуховъ.

И. Пастуховъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ искамъ да-засегна въпроса отъ една малко по-друга страна и затуй взехъ думата, като, разбира се, вземамъ поводъ и отъ дебатитъ, които станяха.

Безспорно е, че сѣ този законопроектъ ние се намѣсваме въ религиозния животъ на мюсюлманското население. Наистина, мъжимъ се да докажемъ, че мюфтиитъ не сѣ духовни лица, мъжимъ се да докажемъ, че шериатътъ не е духовенъ или религиозенъ законъ, но въ сѣщностъ и шериатътъ е религиозенъ законъ, затуй защото произтича отъ Корана, и мюфтиитъ сѣ духовни лица. Тѣ нѣматъ характера на наше духовенство, т. е. не сѣ носители на благодатта Божия, каквито сѣ духовнитъ лица въ нашата черква, но въ всѣки случай и отъ Корана, и отъ практиката, и отъ различнитъ тълкувания, даващи на текстоветъ на Корана, явно е, че мюфтиитъ, както и шейхъ-юль-ислямътъ, и всички други лица отъ този родъ, иматъ духовно звание. И това не е случайно. Наистина, тогава, когато Мохамедъ основава своята ре-

лигия и създава основите на Корана, той е гледат да приспособи новата религия към особените условия, в които сж живели неговите араби. Тъ сж пустинници, тъ сж раздѣлени на дребни племена, които живѣят въ пустинята почти съвършено разпокъсано, тъ не могат да намѣрятъ духовенство, не могат да намѣрятъ джамия, да отидатъ да се поклонятъ. Затова той имъ казва: „На всѣко мѣсто е Богъ, и всѣки вѣрующъ мюсюлманинъ може да се сношава прѣко съ своя Богъ. Тръгнешъ ли на пътъ, намиращъ ли се кждето и да бжде, ти си длъженъ да изпълнишъ петтъ молитви, които Коранътъ предписва, за да бждешъ истински вѣрующъ, за да бждешъ истински последовател на Мохамеда. Достатъчно е да се установишъ на едно мѣсто, безъ да бждешъ духовно лице, да си забиешъ тояжката и къмъ нея абичката, да се обърнешъ къмъ Аллаха и да си направишъ своите молитви“. Въ туй отношение Мохамедъ е държалъ точна смѣтка за реалните условия, въ които живѣе неговото арабско население.

Но въ сжщото време арабската религия, Коранътъ, се разпространи изъ цѣлия тогавашенъ сръдиземноморски свѣтъ и обхваща културни нации, голѣми градове. По силата на обстоятелствата много ясно е, че компактна маса отъ мюсюлманското население трѣбваше да получи и една църковна организация, което не противоречи на основната догма, защото халифътъ е едновременно и свѣтски, и духовенъ управителъ. Той наистина по силата на Корана не е замѣстникъ на Мохамеда, не получава благодатъта — която получава, да речемъ, папата или патриархътъ — направо като замѣстникъ на пророка, като представител на Аллаха, но въ сжщото време той е духовенъ, религиозенъ началникъ. И понеже шейхъ-юль-ислямътъ, мюфтиитъ, кадиитъ и т. н. сж негови подчинени, сж облечени съ религиозна служба въ компактно населенитъ мюсюлмански мѣста, тъ въ сжщностъ си оставатъ пакъ духовници и сж натоварени съ изпълнение на духовни длъжности. По теория могатъ да се отличатъ отъ действителния духовникъ, но по практика всрѣдъ мюсюлманското население тъ си оставатъ все духовници.

При туй положение азъ искамъ да кажа, че не съмъ противъ този законопроектъ, че съмъ за него, зарадъ туй, защото азъ зная, че това е едно наследство отъ най-тъмнитъ минали времена, когато свѣтската и духовна власти сж били съсрѣдоточени въ ржцетъ на единъ деспотъ и когато турската, изобщо арабската държава е държала много точна смѣтка за тия стари традиции на Ориента и ги е вкоренила въ собствената си държавна и религиозна организация.

Борбата на вѣковетъ е била именно за скъсването на тази мощна власт на деспотитъ, които сж обединявали въ своите ржце свѣтската и духовна власти, изобщо цѣлата власт въ държавата и обществото. И цивилизованитъ народи заради туй сж напреднали, защото сж успѣли не само да разкъсатъ едната отъ другата власти, но постепенно сж успѣли на свѣтската власт да турятъ такива рамки, че да я представятъ вече въ днешния ѝ видъ, като конституционна, като парламентарна и т. н. Въ сжщото време борбата е била и противъ влиянието на духовенството. Всички сръдства сж били употребени въ борбитъ на човѣчеството, за да може най-сетне да се освободи мисълта на човѣчеството отъ гнета на духовенството върху всички народи. И тамъ, гдето се е успѣло въ това отношение, тамъ е имало прогресъ. И ако турцитъ, изобщо мохамеданитъ, сж останали на това културно ниво, на което ги виждаме ние, не въ малка степенъ това се дължи именно на тази голѣма власт, която има духовенството върху тѣхъ. При туй положение единъ културенъ човѣкъ да се противопоставя на унищожаването на привилегиитъ на духовенството, въ каквото и да било отношение и въ която и да било нация, мене ми се струва, че не му подобава.

Но ние имаме и едно обвързване въ конституцията, че ще представимъ на тия хора свободата на религиозни изповѣдания. За мене сега въпросътъ се поставя така: дали самото турско население тукъ иска унищожаването на тия привилегии на духовенството?

Обаждатъ се: Исква ги.

И. Пастуховъ: Повечето отъ ораторитъ се изказаха, че то желае това, само почтениятъ последенъ ораторъ дойде да каже, че имало обстоятелства, които не позволявали на ханъмкитъ, както по бракоразводнитъ дѣла, така и по наследственитъ дѣла, да се явяватъ предъ свѣтскитъ български сѣдилища, а по-износно имъ е да отиватъ въ мюсюлманскитъ сѣдилища. Най-сетне това и да е тъй, високата култура на околното българско население ще притъпи и това положение и суевѣрното и фанатично турско население, мъже и жени, ще привикнатъ да се явяватъ

предъ тия сѣдилища. Този доводъ мене ми се вижда слабъ и ние не можемъ да го вземемъ подъ внимание.

Обаче, когато ние имаме едно противопоставяне на тая реформа отъ мюфтиитъ и тѣхнитъ помощници, които се интересуватъ толкова много отъ този въпросъ, въ такъвъ случай ние трѣбва да се запитаемъ: въ сжщностъ, като я правимъ, ние не бива ли да получимъ нѣкаква компенсация, защото, ако ние я правимъ, правимъ я не само въ интереса на културата на цѣлото население, което стои тукъ въ България, но ние я правимъ, за да можемъ да оближимъ тукашното наше турско население съ неговитъ съотечественици отгатакъ въ турската държава. Докато тамъ Кемалъ извършва своитъ реформи, тукъ, подъ носа на Цариградъ, стои една фанатична турска маса, рѣководена отъ тия свои водители, която се противопоставя на действията на факторитъ отгатакъ, въ Турция. При туй на турската власт отгатакъ не е безразлично, ще има ли едно приятелско турско население тукъ, въ България, непосредствено разположено предъ входа на Цариградъ, въ Родопитъ, или нѣма да има такова приятелско население. Особено пъкъ, като знаемъ и фактитъ отъ последно време. Когато турската държава се почувствува твърде много стабилизирана, ние виждаме, че тя вече излиза и съ своитъ империалистически домогвания. Турцитъ обрънаха погледъ най-напредъ къмъ Тракия, замечтахъ за Родопитъ и когато така или иначе не можаха да успѣятъ, ние знаемъ, че тѣ се обрънаха къмъ Александрета. Успѣхътъ имъ къмъ Александрета ще имъ обрне погледитъ и назадъ, къмъ бариерата на Цариградъ — Тракия, Родопитъ. Това за тѣхъ е единъ отъ най-жизненитъ въпроси. И когато цариградската проблема се развива като единъ голѣмъ международенъ проблемъ, сѣдобоносенъ за самитъ турци, въ такъвъ случай отношенията на мюсюлманското население вътрѣвъ България къмъ цѣлитъ и стремежитъ на турската държавна власт се явяватъ за тази власт отъ първостепенно значение. Безспорно е, че ние искаме да живѣемъ съ Турция добре. Ние искаме да живѣемъ изобщо съ всичкитъ наши съседи добре. Но тогава, когато представяме тѣзи желания, ние, отъ друга страна, бива да си поставимъ въпросъ и трѣбва винаги да си го поставяме, какъ се отговаря на нашата добра воля отъ другата страна? Мене ми се струва, г. г. народни представители, че, колкото и да говоримъ за най-добри отношения съ съседитъ и че вървимъ все къмъ по-добри и по-добри отношения, въ преговоритъ, които се правятъ, за да се подобряватъ изобщо отношенията ни съ съседитъ, ние влизаме въ единъ неправиленъ, бихъ казалъ, въ единъ погрѣшенъ пътъ. Ние водимъ политика, гордѣемъ се съ туй, че не сме въ връзки съ никоя велика сила, гордѣемъ се съ туй, че не сме се обвързали съ никого. Азъ не зная, дали туй е плюсъ за насъ и дали туй не е единъ голѣмъ пасивъ за нашата политика, особено при днешнитъ международни усложнени отношения. Но хайде, да оставимъ голѣмитъ държави; преди всичко да погледнемъ положението тукъ предъ насъ, подъ носа ни, на Балканитъ. Мене ми се струва, че въ туй отношение ние вървимъ въ погрѣшенъ пътъ, ние търсимъ споразумение поединично съ отдѣлитъ балкански съседи. Ние правимъ отдѣлни пактове съ тѣхъ. Когато ние, по-слаби, правимъ пактове съ по-силни, пасивътъ винаги остава на слабия. Когато ние се мъчимъ поотдѣлно да влизаме въ преговори съ всѣкиго единго отъ тѣхъ, мене ми се струва, че пасивътъ е още по-голѣмъ. Ние не можемъ никого надхитри. Ние би трѣбвало да погледнемъ другояче на проблемата, когато предъ насъ имаме не раздѣлени балкански държави, а единъ балкански съюзъ. Така или иначе, той е фактъ, той сжществува. Съ нашитъ отдѣлни преговори ние не можемъ го разстрои. И съ нашитъ декларации, че стоимъ вънъ отъ него и сжщевременно преговаряме съ всѣка една отъ странитъ поотдѣлно, ние не можемъ достигна никаквъ положителенъ резултатъ. Моята мисълъ отъ създаването на балканския съюзъ и досега е била тая: не се отдѣляйте отъ общото, вѣзте въ общото, за да можете на равни начала съ всички да защитавате и своитъ национални интереси. При туй положение сега азъ казвамъ така: добре, ние правимъ една отстъпка, ние улесняваме, така да се каже, политиката на Турция по отношение на турскитъ малцинства въ България. Въ замѣна на това — много хубаво се привикна народниятъ представител отъ Кърджали — на хубавитъ думи, които се говорятъ по отношение на комшиитъ, съ какво ни се отговаря? Помните 1936 г.; знаеете постояннитъ писания въ турскитъ цариградски и ангорски вестници. Ние добра дума не сме чули никога. Когато ние излизаме съ добро действие, какво трѣбва да получимъ въ замѣна на това за насъ, за нашата национална кауза? Или че ни остане само: подкокоросали сме онѣзи, които сж противъ Кемалъ и срещу насъ, създали сме едно настроение у тѣхъ срещу насъ, улеснили сме неговия пътъ да си

създаде той тукъ нѣщо като судетскитѣ нѣмци въ Чехия. И следъ това какво можемъ ние да получимъ? Заради това азъ казвамъ: дай, за да получишъ или като давашъ, получи и получи опредѣлената, хубавата, равноценната награда.

На това искахъ да обърна внимание на Народното събрание, както и на правителството, което внася този законопроектъ, иначе противъ всичкитѣ тѣзи реформи не съмъ, защото тѣ отварятъ пътя на прогреса. (Ржонлъскания)

Д-ръ К. Милановъ: Никой не изпуска това изъ предвидъ, обаче не е тукъ мѣстото да се говори то.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Кацаровъ.

Г. Кацаровъ: Макаръ да съмъ записанъ, понеже се говори много по този въпросъ и се уясниха работитѣ, азъ нѣма да говоря. Само ще допълня следното. Ако е въпросъ дали трѣбва да съществуватъ мюфтийскитѣ сѣдилища, азъ съмтамъ, че тѣ ще останатъ само за бракоразводнитѣ дѣла, съ които, обаче, пакъ нѣма да се занимаватъ. Тѣ ще останатъ като частни духовни сѣдилища. Но бждете увѣрени, че и тогава нѣма да работятъ. Защо? Защото турчинътъ, споредъ тѣхния свещенъ законъ, нѣма нужда отъ разводъ. Той може да си вземе жени колкото иска. Ако не иска жената, оставя я и взема друга, ако не иска и нея, взема трета (Възражения) Моето мнение е, че духовнитѣ сѣдилища ще останатъ като частни турски духовни сѣдилища, а всички останали компетенции се взиматъ отъ Министерството на външнитѣ работи и ще останатъ да съществуватъ като български държавни учреждения.

При това положение моля да се прекратятъ дебатитѣ, защото се говори доста по този въпросъ.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Г. г. народни представители! По дебатирания законопроектъ сѣ се изказали, включително и г. Иванъ Пастуховъ, 8 души. Има предложение за прекратяване на дебатитѣ.

Които отъ г. г. народнитѣ представители сѣ съгласни да се прекратятъ дебатитѣ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Часътъ е 8 безъ 10 м. Г. министърътъ на правосѣдието ще иска да вземе думата. Понеже нѣма да има възможностъ да се изкаже сега, моля да се съгласите да вдигнемъ заседанието за утре. Които сѣ съгласни съ това предложение, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

По дневния редъ имате думата, г. министре.

Министъръ И. Кожухаровъ: Г. г. народни представители! Моля ви да се съгласите съ следния дневенъ редъ за утрешното заседание:

1) одобряване решението за освобождаване мѣстото, постройката и обзавеждането ѝ за полска легация въ София отъ косвени, държавни и общински данъци, гербовъ налогъ, мита, налози, берии, такси и др.;

2) първо четене законопроекта за ограничение компетентността на мюфтийскитѣ сѣдилища (Продължение разискванията);

3) първо четене законопроекта за сключване на заемъ отъ Главната дирекция на българскитѣ държавни желѣзници при Б. з. к. банка, въ размѣръ на 170 милиона лева;

4) първо четене законопроекта за откриване кредитъ въ размѣръ на 600 милиона лева отъ Б. з. к. банка на Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни;

5) първо четене законопроекта за допълнение на чл. чл. 1 и 2 отъ наредбата-законъ за поставяне въ държавната здравна станция за учители край с. Лъджене, Пешерско;

6) първо четене законопроекта за измѣнение на алинея първа на чл. 7 отъ наредбата-законъ за избиране народни представители за обикновено Народно събрание, и

7) докладъ на комисията по провѣрка на изборитѣ.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Които г. г. народни представители сѣ съгласни съ така предложения отъ г. министра на правосѣдието дневенъ редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. 50 м.)

Подпредседателъ: Д. ПЕШЕВЪ

Секретари: { Г. КРЪСТЕВЪ
Д. МАРЧЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ